UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Pastorvm Concionatorvmqve Instrvctiones

Borromeo, Carlo

Coloniae, 1587

VD16 B 6753

De Iis, Qvibvs Verbi Dei Praedicandi Mvnvs Incvmbit.

urn:nbn:de:hbz:466:1-51263

Visual Library

DE IIS, QVIBVS VERBI DEI PRAEDICANDI MVNVS INCVMBIT.

TEstificor coram Deo, & Christo Iesu, qui iudicaturus est viuos & mortuos, & per aduentum ipsius, & regnũ eius, prędica verbum, inquit sanctissimus Apostolus Paulus in epistola, quam Timotheo Episcopo & discipulo scribit. Quibus ex verbis perspicuum planè fit, quod & sacrarum litterarum monimentis perpetuò proditum, & aliorum Apostolorum, veterumque patrum exemplis demonstratum, œcumenica etiam Synodus Tridentina proximè censuit, verbi Dei prædicationem Episcopi esse munus præcipuum, idemque maximè necessarium.

Concionari prędipuũ munus Episcopi.

Toto igitur pectore in eam curam incũbens, gregem sibi commissum, tum per se ipse, tum per alios, verbo Dei pascet ad illius Tridentinæ Synodi, & Conciliorum prouincialium præscriptum.

Parochus præterea, animarúmue curator, sollicitudinis pastoralis memor, in cuius sane partem vocatus est, tamquam fidelis operarius, ad messem missus, qui Episcopum opera sua adiuuet, eam prędipuam

prædicationis verbi Dei curam, sibi quoque impositam, præstet, atque exequatur ex prescripto item decretorum, & œcumenicæ eiusdem Synodi Tridentinæ, & prouincialium conciliorum.

Si quis id aliquando præstare non poterit, subsidio omni, quod illis Synodis commonstratum est, omnino vtatur, vt verbi DEI pabulum statis diebus nullo modo desit gregi, sibi in curam tradito.

Episcopus concionandi munus etiam per epistolas expediat.

Et verò quamquam Episcopus, assiduis officij sui pastoralis laboribus, muneribusque occupatissimus, sæpè ad omnem populum sibi commissum, concionem habere non potest: tamen tam veterem, atque adeò ab Apostolicis vsque temporibus deriuatam rationem adhibere studebit, vt diœcesis suæ populis, à se distantibus, per litteras pastorales aliquando concionetur. Hanc enim concionandi viam non modò sanctus Paulus Apostolus tenuit, sed etiã ceteri Apostoli, qui per epistolas absentibus prædicarunt. Idem ab antiquis, sanctissimisque patribus factitatum esse constat: quorum animi eo charitatis amore flagrarunt, vt alij in exiliũ pulsi, alij in custodiã detrusi, vel alia ratione à grege cõmisso procul remoti, absentes ue, cùm coram non possent, epistolarum

pastoralium scriptione vterentur ad concionandum. Atque hoc quidem concionis genere Episcopus cum sæpè vtetur, tum maximè quo tempore solemnes anniuersariæ mysteriorum nostræ redemptionis celebritates aguntur.

Cùm autem id sæpè contingat, vt Episcopus nõ solùm in Ecclesia cathedrali, sed in vniuersa diœcesi, verbi diuini ministerium alijs deleget: quàm diligentissimè videbit, cui illius facultatem det, ne tanto muneri iniuria fiat, néue res sanctissima violetur; cùm præsertim non cuiusuis sit, inquit Nazianzenus, de Deo, diuinisque rebus disserere, concionarive. Non facilè igitur illam ei concedet, qui sacerdos non sit, vt sanctissimi Leonis Pontificis canone cõstitutum est.

Si quaudo verò ob iustam, aut necessariam causam diacono permittit, habebit rationem non solum doctrinæ, & morum disciplinæ, quæ duæ res in concionatore requiruntur, sed etiam ætatis: quæ solida, & confirmata spectari in eo debet, sanctissimi, sapientissimique Pontificis, Gregorij Magni iudicio.

Nullo autem modo concionandi potestatem faciet, permittétue ei, qui Diaconus non sit.

Neque item indocto, vel inepto, vel vitioso,

tioso, vel vitij, crimini sue infamia notato; neque secularibus negotijs implicito: quẽ Nazianzenus inprimis ad hoc munus nequaquam idoneum esse existimauit.

Non sit concionator insigni deformitate aliqua notatus.

Qua in re habenda est etiam ratio corporis. Ideo cui concionandi munus committitur, non erit is turpiter distortus, vel aliqua corporis parte vsque adeo deformis, vt, cùm à sacris quoque ordinibus suscipiẽdis canonum iure repellatur, iudicet Episcopus, illius deformitatem id generis esse, vt indecorè etiam, ac non sine aliqua inde populi offensione ille præstiturus sit tam graue prædicationis ministerium. Solent enim in concionatore quædam corporis deformitates, præsertim si sint perinsignes tum offensionem, tum risum afferre.

Regularib. quatenus concionandi munus permissum

Regulares porro cuiuscunque ordinis, qui, tamquam Episcopi, parochiue adiutores, in hoc munere vicariam operam nauãt, licet ab illis, qui eorum curæ præsunt, concionandi facultatem habeãt, ne in suis Ecclesijs, vt Tridentino concilio sancitum est, concionentur, nisi benedictionem ab Episcopo antè petierint: neque autem vllo sanè modo, eo contradicente, repugnantéue. In Ecclesijs, quæ ordinis sui non sunt, nullo præterea modo, vt eadem Tridentina sanctione cautum est, nisi scripta facultate, ab Episcopo concessa.

Facultatis verò, & benedictiouis testimonium, anteaquam concionandi munus aggrediantur, rectori Ecclesiastico oppidi, pagi, locíue, vbi concionaturi sunt, exhibeant.

Qui præterea regulares non sunt, concionandi munere, pręter parochum in Ecclesia parochiali, nunquam fungãtur sine illa Episcopi facultate scripta.

Nemo concionabitur nisi primũ professionem fidei ediderit.

Nec verò quisquam, ne regularis quidem, etiam in sui ordinis Ecclesia antè cõcionari ingrediatur, quàm Episcopo fidei professionem ad sanctionis pontificiæ præscriptam formulam præstiterit: aut illius præstitæ testimonium obsignatum exhibuerit.

De disciplina virtutum, & vitæ innocentia concionatoris.

ILLVD maximè sibi persuadebit, qui cõcionandi munus suscipit, se, nisi rectè, & euangelij, quod prædicat, legibus cõgruenter vixerit, non magnam in audientium animis vim imprimere. Quemadmodum enim in arca testamenti duo illi Cherubim ita collocati erãt, vt sẽper mutuo se aspicerẽt: ita vita concionantis, doctrinę ex altera parte respõdere debet, vsq; adeò vt & vitam doctrina collustret, & doctrinam

Concionatoris vita cum cõcione & doctrina conueniat.

rursus

rursus vita corroboret, vireſque eidē perpetuò addat. Nam de abſtinentia, ieiunio, lachrymis, oratione, eleemoſyna, patientia aliaque Chriſtiana virtute cùm concionatur; magnum certè pondus, maximumque momentum apud auditores habet, ſi in omni eius vita virtus elucet, cuius præcepta concionando tradit.

Sciat item ſe exiguum porrò fructum ſpiritalem fidelibus allaturū, niſi verè, ex animo, totoque ſpiritu dicat: ita verò dicere is certè poteſt, qui verè ſpiritalis eſt, ſanctæque vitæ inſtitutis atque vſui planè deditus.

Hoc præterea in animum inducet, ſe nō poſſe vitiorum, nec verò virtutū vim, naturamque ſatis planè oſtēdere, neque rurſus docere, quemadmodum hæ amplectēdæ ſint, & illa fugienda, cùm tamē in vtroque eo genere officiū concionatoris maximè eluceat; niſi depulſis primùm vitijs, & mundi huius cupiditatibus abiectis, maximarum virtutum præſidiū, vſu, atque exercitatione bene, religioſeque agendi, ſibi comparauerit. Mundari enim prius oportet, quàm mundare, inquit beatiſsimus Pōtifex Gregorius Magnus.

Erit igitur concionator ſingulari vitæ innocentia, moribus ſanctiſsimis, & diuinis virtutibus inſtructus. Dei igitur

timore, terrenarum rerum despicientia, animarum salutis zelo, humilitate, mãsuetudine, patientia, charitate, cęteriśque religiosæ disciplinæ ornamentis bene munitus sit.

De vita & conuersatione concionatoris Chrysostomus.

Quo de genere toto, audiet sanctissimum virum, Ioannem Chrysostomum, ita monentem: Doctor, concionatórue omnibus debet virtutibus esse excultus. Debet enim pauper spiritu esse, vt auaritiæ studium atque omnem quæstus cupiditatem liberè reprehendat. Debet perpetuò & sua, & aliena peccata lugere, vt eos exagitet, qui, anteaquam peccant, peccare non verentur; & vbi peccauerint, dolorem non concipiunt scelerum, quæ admiserint. Debet esurire, & sitire iustitiam, vt operum bonorũ studio langueścentes, excitet verbo Dei, & exemplo suo accendat. Debet esse mansuetus vt ametur potius, quàm timeatur. Debet esse misericors erga alios, & seueritatem sibi adhibere. Debet esse mundo corde, vt ne cogitationes quidem inanes, & inutiles huius sæculi suscipiat, ne dum sæcularibus negotijs se implicet. Debet esse pacificus, vt populus, quem docet, sollicitus sit seruare vnitatẽ spiritus in vinculo pacis. Debet esse paratus ad omnes res, vel difficillimas, pro gloria Dei, proque Ecclesia ferẽdas non inani quodam animi impetu, sed solida,

solida, veraque constantia, digna martyribus.

Neque sanè solùm his Chrysostomi monitis se conformabit; sed disciplinam imitabitur aliorum duorũ etiam Græcorum patrum, qui & sanctitatis, & doctrinæ laude celebrantur, Basilij, & Gregorij Nazianzeni.

Hic in libro primo, quem de theologia elucubratus est, ille in epistola, quam de vitæ solitudine ad eum ipsum scripsit, aliquando docet, qualem eum esse oporteat, qui concionatoris officium, & personam sustinet.

At verò vitæ perfectæ, quam optimus quisque concionator instituat, genus potissimum sequetur ad prescriptum Gregorij Magni Pontificis: qui cùm sæpè concionatorem informat, tum verò, & in libro Pastorali, & in Moralibus, præsertim libro xxx. cap. xxj. & libro vj. cap. xxv. alijsque præterea locis, quibus perspicuum fit, qui verbi diuini ministerium suscipit, talem se esse debere, qualem se fuisse, S. Paulus Apostolus ostendit in his verbis: Mihi mundus crucifixus est, & ego mundo.

De scientia concionatoris.

IAM verò concionator, antequam prædicationis officium aggrediatur, in om-

nis sacræ, ecclesiasticæq; doctrinæ studijs, vt maximè potest, versari debet; præsertim si adhuc nullium docendi munus vnquam gesſit.

Habebit omnes Theologiæ notos, & tractatos locos. Traditionum Apostolicarum Ecclesiasticarumque notitiam tenere studebit.

In quibus concionatorē versatum esse oporteat.

In sanctorum Patrum scriptis, atque sermonibus peritè versatus erit.

Sanctionum item, spiritualiumque interpretationum vsu litteratè peritus erit.

Nec verò ignorabit, sacros Ecclesiæ ritus, qui in sacramentis, in diuinorum officiorum cultu, in tota denique Ecclesiastica ratione instituti sunt: eorumque *mysteria*, & significationes, quibus explicandis mentes fidelium accendantur ad pietatis studium.

Cognoscet item rerum in Ecclesia sancta gestarum, ac memoriæ veteris, & antiquitatis ecclesiasticę ordinem: maximè autem sanctorum patrum historiam, summorumque Pontificum, & Episcoporum, quorum sanctitas præclarè eluxit, vitas.

Tenebit præterea aliquam veterum canonum scientiam, summorumque Pontificum descripta iura, atque instituta, & cōciliorum decreta.

Theologiæ illius, quæ tota in spiritalis vitæ

vitæ institutis tradendis, quæque in purgandis affectibus, in reformationeque interiori versatur, atque ob eam causam mystica, aut therapeutica vocatur, præcepta, atque exercitationes bene norit.

Sanctarum meditationum, orationisq; mētalis vsum, ac peritiam habebit, vt alios ad cœlestium contemplationum studium erudire concionando possit.

Casuum conscientiæ doctrina instructus erit.

Morum, & virtutum Christianarum locos, non solùm ordine collectos, sed rectè notos habebit.

Locos item omnes sibi comparabit, quibus auditorum animi commoueri, atque excitari solent ad Dei amorem, ad cælestis patrię desiderium, ad pœnitentiam, ad scelerum detestationem, ad virtutum studiū, ad metum diuini iudicij, ad spem misericordiæ, ad misericordiam, charitatemque erga proximum, & ad ceteras præterea affectiones, quæ ad cælum excitatę, Christianas virtutes pariunt.

Locos etiam illos tenebit, qui sæpissimè vsu veniunt, vtpote de diuitiarum & honorum despicientia, de condonandis iniuriis de rebus aduersis, constanti Christianoq; animo ferendis, de immoderatis sumptibus, alijsque morum erroribus eripiendis.

Copiosa

Copiosa quasi supellectile instructus erit doctrinarum, quibus aliquando vtetur, cũ opus erit, tum ad coarguẽdam impiorum hominum audaciam, qui, de fide Catholica malè sentientes, Ecclesiæ veritatem oppugnant; tum ad Ecclesiæ dogmata, rectè pieque commonstranda, tum verò ad alia multa eius generis.

Præcepta etiam rectè intelliget officiorum, quæ magistratuum, quæ ciuium, quæ seniorum, quæ adolescẽtum, quæ viri, quæ vxoris, quæ parentum, quæ liberorũ, quæ dominorum, quæ seruorum, quæ denique pręcipua singulorum: vt, si quando vsu venerit, de illis ex præscripto diuinarum *litterarum*, sanctorumque Patrum *quàm optimè* concionetur.

Illud denique non parùm expediet, si cõcionator etiam Græcè & Hebraicè nosse studebit: nam harum linguarum peritia cùm ad alia multa vtilis est, tum maximè & ad eliciendos ex eadem scriptura plures Catholicos sensus, & ad explicandas illas sacrarum litterarum voces, ac dictiones, quæ magnam vim, magnamque emphasim habent.

Vim, & copiam habebit similitudinum, quæ ab agricultura, vinea, semente, Sole, Luna, alijsque rebus ducuntur, quæ sub sensum cadunt, atque intelligentiam, præ-

sertim

sertim eorum,etiam rudium,ad quos concio habetur.

Agricolis porrò si concionabitur, plurimum ad rem proderunt similitudines, ab agro,vinea,frumento, vitibus, lino, canabi,arboribus,stirpibus,alijsque agriculturæ partibus ductæ:itidem eueniet, si alterius conditionis auditoribus aptè illas ita accommodabit,vt eorum ordo postulabit qui sanè quidem,cùm ad certam quandam status sui cognitionem, doctrinamque natura ducantur; tum certè facilius multo trahuntur,si vel à vitæ, vel ab artis, vel ab alterius rei,quam profitentur, genere documenta sumuntur.

Multiplicem etiam,variamque copiam argumentorum colliget, quæ propriè,ac rectè accommodetur.Sunt vrbani,& rustici; sunt nobiles, & ignobiles: sunt magistratus,&priuati:sunt docti,rursusque imperita multitudo.

Pro audientium igitur genere locos doctrinarum,ex quibus concionem cõficiet, non modò distinctos,sed optimè explicatos habebit.

Atque in hoc quidem multiplici genere concionator videbit,ne,quæcumque,vt sanctus Gregorius scitè monet,legerit,aut scientia comprehenderit,omnia enunciet, atque effundat:sed delectum habebit, ita

vt

vt documenta, alia exponat, alia tacita relinquat, prout locus, ordo, cõditioque auditorum depoſcit.

Sicut autem rerum, quæ ſupra mox cõmemoratæ ſunt, quarumq; prior cura eſſe debet, ſcientiam tenere concionatorem oportet: ita etiam ſibi parare neceſſe habet bene concionandi modum.

Rectũ concionandi modum concionator ſciat.

Ex præceptis igitur rhetoricæ eccleſiaſticæ locos diſcet, vnde concionis exordij, quando eo vtendum eſſe iudicauerit, rectè ducat, vt ab vitioſis exordiis lõgè refugiat.

Diſponendę cõcionis modũ intelliget.

Dilucidè, diſtincteque rei enarrandæ rationem percipiet.

Bene pronunciandi, decoreque agendi vſum tenebit.

Verborum pondera, vimque ita habebit, vt audientium animos penetret.

Quare priuſquam concionandi munus aggrediatur, vires ſuas bene cognitas habebit: vt nec materiam, quæ ingenij ſui viribus præſtet, nec formam dicendi ſumat, ad quam appoſitus nullo modo videatur.

Ad quam ſanè rem multum adiumenti hoc affert, ſi amicum, aut alium adhibebit, præſertim concionandi vſu peritum, qui ſemel, iterum, atque adeò ſæpius publicè concionantem audiat: quique non ambitioſe corrigat, ſed liberè, priuatim, remotiſque

tisque arbitris moneat, si quid in aliqua parte erratum sit.

Ad imitandum etiam sibi constituet aliquem, prædicandi laude florentem.

Quo in genere illud accuratè cauebit, vt ne, quod plerique faciunt, leuia quædam, ac sæpè etiam vitiosa imitetur, sed illa tantùm, quæ sapientum iudicio, præclara, atque egregia in eo potissimùm cernuntur.

Verùm enimuerò sicut diligentissimè videre debet, quem è concionatoribus, qui nunc sunt, aut certè superioribus tẽporibus extiterunt, ad imitationem deligat: ita maximè sibi veteres patres proponat, quorum in dicendo virtutes sequatur, Gregorij Magni, & Chrysostomi disciplinæ moralis copiam, Leonis Magni, & Basilij grauitatem, Nazianzeni vim, Nysseni subtilitatem, Augustini acumen, Ambrosij temperatum dicendi genus, Bernardi dulcẽ, deuotamque orationem, atque omnino admirabilem, & diuinam eloquentiã sanctissimi Pauli Apostoli: cui vni omnia quæ summi sunt cõcionatoris, atq; adeò oratoris, multis præclaris exẽplis tribuũt doctissimi patres, Augustinus, & Chrysostomus.

Concionator, quomodo veteres patres in concionando imitari debeat.

In concione autem, quam habiturus est illud sibi potissimum proponet, in quo omnes neruos, roburque industriæ suæ adhibeat, & in quo munus suum versari cognos-

cognoscat, vt auditorum scilicet animos commoueat: cùm præsertim peccent homines, non tam quia verum ignorent, quã quod malè affecti sint.

Dabit igitur operam, vt, quemadmodũ per singula corporis membra sanguis diffunditur, ita in omnibus cõcionis suæ partibus, quædam insint, quæ ad commouendum valeant.

Quare locos omnes optimè percipiat sanctarum affectionum, quæ mox supra commemoratæ sunt.

Postea verò quàm ijs doctrinarum ornamentis, Deo bene iuuante, instructus, ad prædicationis functionem accesserit: hæc, quæ sequũtur, omnino curabit, atque exequetur.

DE PRAEPARATIONE

quam concionator vniuersè generatimque adhibebit ad concionandi munus salutariter exequendum.

QVò studiosiùs, atque adeò religiosiùs concionator muneris præstantissimi, quod sanctè & suscipere & gerere debet, partes exequatur, illius in primis dignitatem, auctoritatemque attentè cogitabit.

Qua

Qua in cogitatione hæc quatuor facilè perspiciet.

Dignitatẽ officij sui concionator consyderet.

Primùm, scilicet ad Dei omnipotentis gloriam, ad animarumque salutem referri omnem concionandi vim, ac rationem.

Deinde se, qui prædicationis munus aggreditur, ministrum esse, per quem verbum Dei, ab ipso diuini spiritus fonte ducitur ad fidelium animas diuinitus irrigandas.

Pòst, res etiam sanctas diuineque traditas, à se tractari oportere.

Officij concionatoris difficultas.

Tum præterea id prædicationis munus quod capesset, non modò sanctissimis, ac diuinis viris prophetis, Apostolisq; à Deo commissum, sed ab ipso etiam Dei filio, Christo Domino præstitum esse. Verùm quo magis, atque magis se excitet; videbit diligenter, quanta & quàm summa difficultas ei proponitur, qui in tanta, tamque perpetua, & mũdi, & Satanę oppugnatione fidelium animas ad viam Domini reuocare contendit. Atque ijs quidem sempiternis aduersarijs cùm ad resistendum se imparem esse senserit; non modò illis virtutũ armis, vt ostendimus, se communiet, sed assidua prece, & ieiunio frequẽti, Dei auxilium implorabit, ad impetus hostiũ adeò importunorum repellendos.

Cùm autem bene appositeque dicere,

sit omnium iudicio, vel maximè difficile; huius sanè rei difficultatem aliquando, ac potius frequenter meditabitur, vt ardentiori studio confugiat ad Deum; qui diuini sui spiritus afflatu, omnia dicendi adiumẽta subministrare potest.

Neque porrò viribus suis fidet: sed imbecillitatem suam rectè agnoscens, sese coram Deo abijciet: cuius cælesti benignitate ipse, quamuis abiectus, & prædicationis munere indignus, adiuuetur.

Magnum concionatores præmiũ manet

Vtque ad omnia sancta studia, quibus iuuare possit, vehementius accendatur, secum sæpe reputabit, quàm magnum præmium consequatur, qui ab errore viæ suæ peccantem abduxerit. Qui enim conuerti fecerit peccatorem, inquit sanctus Iacobus, ab errore viæ suæ; saluabit animam eius à morte, & operiet multitudinem peccatorum.

Hæc sæpe, pieque meditatus is, qui cælestis doctrinæ concionator futurus est, cùm viderit, quanta res sit, quàm diuina tota concionandi ratio; tantæ rei quasi horrore quodam perfusus, ad eam suscipiendam, se diuina in primis ope præparabit, atque muniet.

Quid concionatori à Deo petendum.

Hæc igitur supplex continenter petet. Vt diuino adiumento, propriæ laudis, aut gloriæ non modò studio, sed ne opinione

nione quidem efferatur; nullamque illius rationem planè habeat.

Vt se vehementius in dies inflammet, cum ad præclaram illam diuinę gloriæ cupiditatem, tum ad singularem erga proximos charitatem concipiendam. Ad quas res duas potissimum ipse omnes neruos intendet pietatis suæ.

Vt denique ope diuina, & rei, cuius tractandæ munus suscepit, sanctitati, & personæ, quam concionatoris sustinet, dignitati, atque officio respondere possit.

Sibi verò, quam maximam potest, vim in eo adhibebit, vt tota mẽte, totoque animo defixus in cælesti Christi Domini regno propagando, in procurãdaque animarum salute, suorum, & commodorum, & vtilitatum obliuiscatur omnino.

His igitur virtutibus, nempe sacris doctrinis, vitæ innocentia, morum sanctitate, & cœlestium rerum contemplationibus is, qui concionator futurus est, excultus idoneum se præbebit, vt ad prædicandum missus populo valde prosit tribus his, quæ Sanctus Bernardus commemorat; verbo, exemplo, & oratione.

Concionator ambitionẽ valde fugiet.

Fugiet autem, tamquam pestem, omnẽ ambitionem, omnemque illius suspicionẽ. Ne loca insigniora, vbi prædicationis suæ semen spargat, ambiat, affectétue, me-

mor Christi Domini, quem à patre è cælo demissum ad erudiendum genus humanum, pagos, & vicos, & castella obijsse legimus.

Nunquam in opinionem inducet, maiori atque nobiliori suggesto se dignum esse. Fuit hæc quondã incredibilis ambitio ethnicorum oratorum. Christianus autẽ concionator ab istius ambitionis suspicione alienus esse debet, qui ad prędicandum Christum crucifixum, non ad sui ingenij ostentationem vocatus est.

De præcipua vitæ ratione, quam scilicet speciatim concionator adhibebit, vbi concionandi munus susceperit.

De vitæ honestate cõcionatoris

QVOD sanè verò iam initio positum est, quodque S. Augustinus scitè prę scribit, in illud toto animo, totisque viribus, adiutrice diuina gratia, concionator, cùm concionandi munus susceperit, incũbat, vt verbis perpetuò æqualem, paremq; vitam agat. Est porrò euangelica doctrina, verbique Dei prædicatio, ignis ille semper in altari exardescens: cui perpetua sollicitudine is subministrare debet ligna, nempe optima præclaraque vitæ suæ sanctissimę exempla, officia, atque opera virtutum

quibus

quibus corda fidelium accendat ad sanctè agendi studium De diuino illo viro Ioanne Baptista illud euangelij literis proditũ est, quòd lucerna erat ardens, & lucens; quippe cùm cœlestem illam doctrinam, quam docuit, virtutum sanctarum splendore perenni collustrauit. Quare perpetuam sanctissimæ vitę consuetudinem seruabit.

In incessu, statũ, accubatione, deiectione vultus, oculorum demissione, capitis inclinatione, genuum inflexione, in omni denique motu corporis tenebit grauitatẽ, & decorum, à persona, quam sustinet, non alienum.

Erit in omni colloquio grauis, mansuetus, ac salutaris.

In habitu, vestituque religioso sacerdotalíue modestus.

In victu temperatus, & parcus: ac ciborũ varietatem fugiens, frugalitatis, abstinentiæque studiosissimus.

Nec verò præ concionum laboribus, aliáue causa, nisi necessaria, id studium remittat: tantum abest, vt à statis ieiunijs se eximat: imò verò illa religiosè colat, vt cęteros exemplo suo accendat ad leges abstinentiæ, ieiunijque rectè seruandas.

Si quo autem in loco vbi concionatur, moris est, cibum à fidelibus concionatori

opiparè, præterque modum apparari: & verbis;& ipsa frugalitate, qua perpetuo vtetur,omniqúe alia ratione, ab eo apparatu eos reuocare studebit.

Apud laicos cœnare,pranderêue,vt potest,maximè recusabit.

Venientium ad se hominum salutationes quotidianas,atque frequentes,non patietur.

Familiaritates, & consuetudines laicorum valde euitabit.

Cùm autem eius vita debeat esse specimé virtutum omnium,non solùm, ne peccato sed etiam,ne exemplo vnquam nocebit.

Caueat,quàm diligẽtissimè fieri *potest*, ne cuiquã, etiam arripere volenti,vel obloquendi,vel malè suspicandi quauis de re quę reprehendi meritò possit,occasionem dictis, aut factis præbeat, ne eius ministerium,quod sanctum est,vituperetur.

Quare cum cetera, quæ suprà præscripta sunt,accuratè seruet: tum hæc infra descripta.

In proprio monasterio,qui regularis est, habitet,aut in ędibus parochialis,collegiatæue Ecclesiæ, vbi concionatur, aut saltem in alijs Ecclesiasticis domicilijs, si vllo modo potest,ac distinctis omnino à laicali habitatione.

Ne eò fœminas ad colloquium secum in-

ineundum introducat, admittátue.

Ne ad mensam, & conuictum adhibeat aliquem, præsertim laicum, nisi spiritalis, religiosæque vitæ studiosum.

Ne ostentet, quæ ad propriam laudem referri posse videantur.

Communi autem vtilitati seruiet.

Erit in omnes beneficus: vt quisque adiumento indiget, ita opitulabitur, & consolando, & consulendo, & benignè faciẽdo

Nihil, nisi quod honestum, quod pium, quod religiosum, quod sanctum sit, aut admirabitur, aut optabit.

Prædicationis porrò nomine, occasionéue concionator regularis eleemosynam nullam paciscetur: si quæ spõte datur, præter illum, quando extra monasterium degit, quotidianum cibum, monasterio ordinis sui eam in commune cõferet; aut superiori pro instituti cuiusq; ratione, & regula tradet, memor voti paupertatis, quo astrictus, nihil propriũ habere debet: immò illud proprietatis vitiũ, in homine regulari detestabile fugiet, & corde, & ore, & opere

Nihil sibi petet, nec verò extorquebit.

Non vestem, non indusia, non sudariola non cetera id generis sibi quæritabit.

Nec vllum præterea munus, etiam cibarium, capiet: nisi valetudinis imbecillitas aliquid esculentæ, aut poculen-

tæ rei donum requirit.

A ſuperiore autem expectare debet indumenta,& alia neceſſaria vſui vel vitę,vel ſtudiorum.

Parochus etiam, aliúſue, quicumque in ſacræ prædicationis munere verſatur, itidem rectè ſeruabit.

Omnis denique concionator, quicunque ſit,cauebit,vt non ſolùm crimine, ſed etiam omni vel leuiſsima ſuſpicione auaritiæ careat: quæ vbi in animum irrepſerit, paulatimque illum occuparit, omnẽ ſanctè agendi curſum,atque adeo progreſſum impedit.

Ne animo quidem appetat, ne dumpetat quicquam,quod ſibi aliquam cupiditatis notam inurat.

Nullis etiam perturbationibus animi ſuccumbet.

Ne iracundiæ cedet.

Non alij,in eadem vrbe, eodemque oppido concionanti,frequentiorem auditorum multitudinem inuidebit. Et verò, quod diligentiſsimè cauere debet, neque aut verbo, aut facto,aut alio modo ei detrahet.

Auditores ab illo auocare non ſtudebit Sed,vt eſt Apoſtoli præceptũ,honore prę-ueniens,illum diliget,colet,obſeruabit.

Nec præterea deſpondebit animum, ſi per-

perpaucos auditores ad se conuenire viderit: quoniam summus ille magister vitæ Christus Iesus, cùm Dei sapientiam, vitamque æternam monstraret mundo, paucitate discipulorum contentus fuit: imò aliquando solam mulierem Samaritanam habuit, quæ illum, & de diuino cultu, & de cæleſti gratia loquentem audiret.

In rebus aduersis omnẽ animi abiectionem vitabit.

Pro gloria Christi, pro salute animarum, in omni oppugnatione, nihil non fortiter, constanterque aget.

Amore Dei inflãmatus, non modò probra, conuicia, contumelias patienter feret, sed mortem ipsam, si opus fuerit, forti, inuictoque animo subibit.

Offeret, commendabit se diuinæ luci, & præclusis sensibus, in illius infinito amore, immensaque charitate conquiescet.

Superbiam, fastidium, atque arrogantiam valde cauebit. Ac propterea illa tantùm sola proferre studebit, non quæ, qualis, aut quantus ipse sit, declarent, sed quæ audientibus salutariter profutura sint.

In omni denique actione, functioneque vniuerso populo spiritale gaudium, virtutumque sanctarum exemplum præ se feret.

Hæc verò, vt Dei beneficio, donoque

rectè assequatur;id valde curabit,vt singulis diebus matutinas,& ceteras canonicarú horarum preces officiumque ritè, distinctè,pieque ex instituto, atque ex præscripto regulæ,quam profitetur, si regularis est aut si secularis clericus, choro astrictus ex illius disciplina,cùm potest,in Ecclesia, atque in ipso choro vnà cum ceteris præstet.

Recitato officio,aliquid temporis in diuinarum rerum contemplatione, pioque tacitæ meditationis studio ponet.Ita enim fiet,vt diuini amoris ardore inflammatus, qui orando,meditandoque maximè exardescit,auditores suos,ad charitatis,quæ seminarium est omnium virtutum,studium incendat ardentius.

Missæ sacrificium quotidie offerre non prætermittet,nisi legitima causa impediatur . Hoc sanctissimi sacrificij offerendi vsu frequenti cum sibi in omnes sanctè agendi partes plurimum proderit; tum fideles etiam excitabit, vt sacrificij sanctissimi sint cultores,& diligentiores, & religiosiores.

De præparatione,qua concionator vtetur ad singulas conciones.

PRIMVM , cùm prædicandi munus non humanæ scientiæ, aut eloquentiæ,sed diuinæ virtuti,ac spiritus sancti gratiæ

tiæ inniti, concionator intelligat; diligentiſsimè ſibi cauẽdum exiſtimabit, ne mortali culpa affectus, Spiritum ſanctum contriſtet, & apoſtolicum opus, atque adeo D. N. Ieſu Chriſti munus attingat. Sed conſcientiam antè ab omni peccatorum impuritate pœnitentię ſacramento expurgabit, quàm ad verbi Dei tractationem accedat. Et vero grauiſsimam illam Prophetæ obiurgationem vehementer pertimeſcẽdam ducat: Peccatori, dixit Deus, quare tu enarras iuſtitias meas, & aſſumis teſtamentum meum per os tuum?

Concionator puritati conſciẽtiæ ſtudebit.

Deinde cùm concionis, quam proximè habiturus eſt, cauſa, ſe ſtudio dabit, ſanctũ Thomam Aquinatem, & alios, ſanctitatis laude claros viros, ad imitationem ſibi proponet, qui religioſa aliqua precatione vſi ſunt, prius quàm ſtudijs ſe darent.

Præmiſſa oratione ſtudium concionator aggredietur.

Poſt, breui oratione ad Deũ vſus, id omnino ſtudebit, vt, quod in concione dicturus eſt, antea bene cognitũ habeat: vbi verò ex ſtudio librorumq́; tractatione cognouerit, ac perceperit, quod cõcionaturus eſt, tum ſingulas cõcionis partes, quas animo concepit, etiam atque etiam diligenter pieq́ue meditabitur. Qua in meditatione ita religioſe ſeſe afficere conabitur, vt audientium animos menteſq́ue ad illum ipſum

ipsum pietatis affectum sancteque agendi ardorem, quantum in se est, excitet.

Ad se ardenti pietate inflammandum, dum etiam in concionis studio, tractationeque versatur, Christi Domini, cruci affixi, vel Apostoli Pauli prædicantis, vt sanctus Chrysostomus feciſſe traditur, imaginem sibi ob oculos ponet: quam tacita meditatione intueatur.

Maximè verò nocte, quæ cócionis diem præcedit, eam præparationem adhibebit, vt ardenter Deum oret, omnis sapientiæ, omniumque sanctarum virtutum auctorem, qui & sibi, & alijs, qui audituri sunt, largiatur, vnde diuinus cultus, & salus animarum adiuuetur. Nec porrò nostra ætate defuerunt, qui non solùm profusis lachrymis, sed cæso etiam verberibus corpore, id à Deo petere consueuerunt.

Concionator quali cogitatione suggestum ascendere debeat.

Id etiam institutum habebit, vt, ante quàm suggestum ascendit, perpetuò sibi proponat concionem eiusmodi, quæ scilicet vel multitudo sit hominum esurientium, cibumque à prædicatione sua expectantium, vel cœtus claudorum, paralyticorum, hydropisi laborantium, mutorum, cœcorum surdorum, malo dæmone æstuantium, leprosorum, valetudinis beneficium quærentium. Huc cùm spectare debeat, ita in omni concionandi parte se comparet, vt

eorum

eorum rationibus, salutique prospiciat, & consulendo, & consolando, & omni officio, præstantique remedio.

Consideret præterea se piscatorem hominum esse: ideo neruos omnes intendere debet, atque adeo expiscari, vt sagenam euangelicam impleat, nempe animas pereuntium, Christo Domino lucrifaciat, quare videat, ne in prædicationis officio langueſcat.

Sed vt sanctas commotiones in alijs excitet, tales primùm animo suo ipse concipiet, atque in sese exsuscitabit, ita vt quales in aliorum mentes transfundi cupit, ipse illas, animi sui sensibus rectè conceptas, quasi spectandas cæteris proponat.

Affectus in se & auditorib. quomodo concionator excitare debeat.

Id assequi studebit primùm ardẽti precatione, deinde rei, de qua dicturus est, explorata cognitione, tum vehementi cogitatione, & quasi ob oculos posita specie ipsius rei, quam meditatione cõcepit, ac præterea attenta lectione loci sacræ scripturæ, qui cum re conueniat, quam animo excogitatam habet.

Et quoniam ad commouendos animos parum valet concio, alieno labore cõscripta: nunquam ad affectionum excogitationem, alienę concionis industria vtetur: sed ingenio suo concipiet, ac gignet, quò vehementius primùm se, deinde alios afficiat.

Disci-

Disciplinæ enim cibus, qui populo proponitur, mente propria, quasi stomacho concoctus, vires maiores habet ad omnem sanctam commotionem.

Ne igitur concionator se totum in alienas conciones temere ingurgitet: satius est eas ex sanctissimorum Ecclesię Doctorum Gregorij Magni, Ambrosij, Augustini, Chrysostomi, aliorumque Patrum homilijs, sermonibus, & tractationibus confici & quasi conflari.

Eam quoque præparationem in omni concione, recte explicanda, adhibebit, vt quem deuotionis ardorem ex religiosa diuinarum precum recitatione, sacra celebratione, & pia meditatione, Deo iuuante, conceperit, eundem studiose curet secũ in suggestum deferre.

De concionatoris officio in suggestu.

ATQVE hæc quidem sunt, ad quæ cõcionator se paret, antequã suggestũ ad concionandum ascendat: quem vbi ascendit, illud in primis breui tacita oratione rursus à Deo precabitur, vt sincerum, castumque sit prædicationis suæ studium, vt nemini noxium, vt & sibi, & omnibus in commune salutare. Hocque etiam summa prece tacitus contẽdet, vt si fortasse in concionando se vel gloria inani, vel alio vitio at-

attentari aliquando contigerit; id, & alia omnia, quę aliorsum, quàm ad diuinã gloriam, ad animarumque salutem spectent, Deus diuinæ suę gratię virtute disijciat, atque planè auertat.

Deinde, quod antiquissimi instituti est, ac nõ sine mysterio quidem, salutationem angelicam, non festinanter, nõ canorè, sed graui, piaque pronunciatione, ac genibus flexis, recitabit ad præscriptam verborum formulam, qua Ecclesia sancta vtitur: ita vt ne verbum quidem, vel addat, vel detrahat, vel mutet, quod ab illius instituta ratione diuersum sit.

Si concionatur intra Missarum solẽnia, quę ipse celebrat, salutatione angelica non vtetur.

Dum in concione versatur, sibi ob mentis oculos perpetuò proponet, tamquam in aduerso pariete, Christum Dominum, in maiestate iudicantem: qui ab se quoque iam iam villicationis rationem deposcat.

Post concionem verò, prout ratio valetudinis tulerit, antequam cibum capiat, paulisper orabit: sicque quos progressus concionando facere cœpit, eos orando prosequetur: & sic deinceps adiuuabit perpetuo opere sanctitatis, ac voce virtutis.

De

De ritu concionandi.

SACRAM concionem, intra Missarum solennia, euangelio scilicet recitato, haberi, antiqui instituti est.

Concio infra Missarũ solemnia habenda

Id igitur seruabitur non solùm ab Episcopo, parocho, animarúmue curatore, aut sacerdote Missam celebrante, sed à quocunque alio concionaturo, etiam qui tunc celebrat ibi.

Episcopus in Missæ solemnis sacrificio concionem habebit, mitra, episcopaliq; sacro omni vestitu indutus.

Episcopus, dum concionatur, qua id decentia facere debeat

Ministros, sacris indumentis vestitos, sibi concionanti ab vtroque latere assistentes, adhibebit ex veteri canone septem, vbi potest; si minus, pauciores.

Ministrum præterea, pluuiali indutum qui à latere sinistro baculum pastoralem ante se sustineat.

In Missę sacrificio non solemni, cùm cõcionatur, vtetur stato Missæ vestitu, mitra, baculo, & ministris saltem duobus, superpelliceo indutis: qui si canonici sunt, canonicali chori vestitu induentur.

In alia actione, quàm in Missæ sacrificio, alióue tempore, pluuiale, mitram, baculúque adhibebit, & duos, pluréue sue ministros sibi assistentes, arbitratu suo, prout actio solemnis, & frequentia populi, & Ecclesiæ, vbi concionatur, ratio postulat.

Qua

Qua etiam in actione cappam episcopalem,& stolam potius,quàm pluuiale,& mitram adhibeat licet, & duos item sibi assistentes superpelliceo, alióue chori habitu indutos,& duos præterea ministros,vnum qui pastoralem baculum,& alterum, qui mitram à dextero latere teneat.

In actione minus solemni, in ecclesiáue non insigni,rocheto, mozeta vtetur, stola adiuncta,adhibitis etiam assistentibus, & ministris,vt suprà, cum insignibus episcopalibus.

Sed in omni alia functione,preterquam in Missę sacrificio,triplici hac indumentorum ratione,prout maluerit, vtetur, ita vt modò pluuiale,modò cappam episcopalẽ, modò rochetum mozetamque cum stola induat,pro temporis, loci, personarúmue ratione.

Si quando ex tempore, vsu venerit, vt concionetur, vbique etiam sine stola gregem suum verbo Dei, salutaribusque monitis pascet.

In Ecclesia cùm concionatur, id muneris obibit, sedens in medio altari in faldistorio,aut in sede,loco eminentiori collocata,aut in cathedra episcopali: aut etiam suggestum, ambonémue ascendet:vbi itidẽ sedens concionem habebit, mitra item ceteriséque,vt supra,pro oratione adhibitis

Si in oratorio, alióue loco concionẽ habebit de ſuggeſtu, ſi vllus eſt; aut de ſede, aliquanto altius collocata, concionabitur.

De libro etiam vbique cõcionetur licet ad præſcriptum cõcilij prouincialis quarti ita vt vel ipſe, vel Archidiaconus, aliúſue, quem maluerit, ei per clauſulas ſacræ ſcripturæ verba diſtinctè de libro pronuncier quæ ipſe deinceps ordine ſigillatim explicet.

Quo habitu concio haberi debeat in Miſſa, vel extra eam.

Parochus autem, animarúmue curator, qui inter Miſſarum ſolemnia concionem habet, aut in altari, ab epiſtolæ latere, capite aperto, concionando ſtabit: aut oportunius ſuggeſtum aſcendet, vt facilius, præſertim cùm populus frequens conuenit, ab omnibus exaudiri poſsit. Quo in loco, capite operto erit, & ſtabit, aut ſedili inhærebit, caſula, dum concionatur, indutus, vel exutus, prout maluerit.

Alius verò ſacerdos, cùm nõ celebrat, inter Miſſarum ſolẽnia concionaturus, nõ in altari, ſed de ſuggeſtu concionem habebit.

Quod ſi parochus, animarúmue curator, aut alius ſacerdos, aliquando intra Miſſarũ ſolemnia, quæ alter ſacerdos celebret, aut alio tempore, quàm in Miſſa concionatur; ad eius muneris functionẽ ſuperpelliceo, & ſtola vtetur. At verò Regularis, qui parochus non eſt, ſtolæ, & ſuperpellicei loco veſti-

vestitum adhibebit, qui ex regulæ prę́scripto in choro ad diuinorum officiorum celebritatem adhibetur.

Diaconus, si quando ex facultate permissa concionatur, superpelliceo etiam vtetur & stola, in transuersum ducta.

Si præterea parochus, aliúsue concionator, in Oratorio, aut Sacello, alibíue cõcionem habiturus est, vbi suggestus nullus sit aptiorem, decentiorémue locum ibi deliget, vnde concionetur.

Poterit autem idem parochus aliquando, cùm ita expedire viderit, concionando libro euangeliorum vti: de quo libro ipse sacra verba per clausulas, & sententias distinctè pronunciabit: tum ordine sigillatim explicabit.

Quibus temporibus concionandum est.

PRAEDICATIONIS munus nullo, neque tempore, neque loco sibi Christus Dominus præfiniuit: neque Apostoli item qui omni loco, omniqúe tempore sacrosanctum euangelium disseminarunt. Hũcque prædicandi morẽ sanctissimi viri, Dominicus, Franciscus, & Vincentius, secuti sunt: qui vel in ipsis agris, cõciones habuisse dicuntur. Cùm igitur vel temporis, vel loci opportunitas tulerit, nõ solùm in Ecclesia, qui locus prędicationis propriusest, sed vbique,

Cõcio omni loco haberi potest.

vbique, omniq́ue tempore sacra concioni populus Dei pascendus erit.

Quamobrem Episcopus inprimis, oblata sibi occasione, semper, & vbique gregi suum verbo Dei, salutaribusq́ue documentis pascet pro munere suo pastorali: cùm eius & dicta, & facta, quasi perpetuam quãdam prædicationem ministrare, præberéue debeant.

Concio, quibus diebus habenda.

Omnibus autem saltem Dominicis, & solemnibus diebus festis, in Quadragesimaq́ue & Aduentu quotidie, aut saltem mi bus hebdomadæ diebus, quemadmodum œcumenica, Synodus Tridentina sanciuit, sacras scripturas, diuinamq́ue legem annunciabit: & aliàs, quotiescũque id opportunè fieri posse iudicauerit.

Idem officium præstabit in sacris quatuor temporibus, statis anni solẽnitatibus, supplicationibus solemnibus, iubilei, indulgentiæue celebritatibus, in synodalibus actionibus, in omni sacramentorum administratione, in omniq́ue consecratione, & benedictione solemni, & in omni denique muneris episcopalis functione, quæ mysterij, quod agit, explicationem postulare videatur.

Quo in pascendi munere vsque adeò diligens erit, vt si quando episcopum, qui aliunde venerit, hospitio exceperit, hanc etiam

etiam occasionem nactus, cum eo agat, vt concionem populo habeat: id quod ex Clementis Pontificis & martyris constitutione in Concilio prouinciali quinto cautum est.

Parochi verò, omnesque animarum curatores itidem omnibus Dominicis, & solennibus diebus festis, & in Quadragesima aduentuque diebus singulis, aut tribus saltem, quibus episcopus iusserit, ex Tridentina sanctione, & prouinciali decreto, verbo Dei populum pascent.

Cùm item quatuor ieiuniorum tempora, aduentus Domini, septuagesima, & anniuersariæ Domini solemnitates instant; idque constitutis aliquot antè diebus, ad præscriptum concilij prouincialis tertij.

Idem præstent, quoties sacramenta ministrabunt, idque præsertim catechismo Romano.

Iis etiam diebus, cùm proximè sacramẽtum Cõfirmationis ab Episcopo ministrãdum erit; ac præsertim de eo sacramento; quò populus ad illud religiosè suscipiendum instructior accedat.

Id ipsum etiam agere nõ omittent, cùm aliquæ statæ processiones, vel aliæ supplicationes, ob publicam causam extra ordinem indictæ, agentur.

Cùm iubileum item celebratur.

Quo præterea die, vel exequias agent, vel ædium benedictionem, vel alterius rei benedicendæ, vel piæ societatis instituendæ, vel cuiuslibet rei agendæ, quæ parochi, sacerdotisue officium attingat, munus aggredientur.

Nemo autem, præter parochum, animarumue curatorem, cuiuscũque ordinis sit, aut quocunque loco concionetur, concionem habebit, vt à Clemente quinto pontifice in concilio Viennẽsi sancitum est, qua hora episcopus in eadem vrbe, oppido, locóue concionatur: nisi aliter is concesserit.

Episcopo concionãte, alius nemo concionẽ habeat.

Nec verò etiam parochus, quando episcopus ita iusserit. Illud enim episcopo, cui prædicationis munus præcipuè incumbit, tribui æquissimum est. Proinde ceteri concionatores quibus prædicatio delegata est id etiam non est cur ægre ferant, si in Quadragesima, Aduentu Domini, alióue tempore, certos aliquos dies potissimum episcopus aliquando deligat, quibus in Ecclesia cathedrali, alióue loco, vbi illi concionentur, oues sibi commissas, ipsemet pabulo verbi Dei pascere, aut reficere velit.

Sub cõcione, ne legatur Missa.

Dum concio habetur, in Ecclesia, vbi habetur, missa non celebretur, ne in loco quidem subterraneo, quæ confessio dicitur.

Videbit etiam concionator, ne à prædio qua hora doctrinæ Christianæ scholæ habentur,

bentur, concionetur: neque item, qua hora diuina officia in cathedrali Ecclesia, vel parochiali celebrantur, à quibus populus abduci non debet.

Ne noctu vmquam concionem habeat: si cubi verò concionem de passione Domini haberi de nocte moris est, in matutinum tempus sextæ feriæ transferat. Noctu, nō concionandum.

Materia sacræ concionis, vnde sumendæ.

PRimò concionator ita suam instituet concionē, vt ex doctrina constet euāgelica: quæ vbique gentiū, & terrarū, omni creaturæ, à Christo Domino, & magistro vitæ iubetur prædicari, ita verò constabit, vt ad illam ipsam præclarè contexendam, alia diuinæ legis, diuinarumq; litterarum testimonia, sanctorum patrum disciplinas, & exempla, sacras ecclesiæ traditiones, sanctiores interpretationes, & totius ecclesiasticę antiquitatis cognitionem rectè, appositeque vt vsu venerit, accommodet.

Euangelicæ igitur historiæ commemorationem nunquam omittet: vt, quod sæpe fit, aliud dicendi argumentum non sumat: nisi vel temporis, vel celebritatis, vel officij, quod peragitur, ratio aliter aliquando deposcere videtur: aut opportunius aliquā do censuerit alias Missæ partes tractare, vt mox infra.

Epistolæ etiam, quæ in Missa ex instituto Ecclesiæ recitata est, explicationem dilucidam cum Euangelij interpretatione interdum coniunget.

Quales cõcionandi materias concionator sumere debeat.

Ex vna & altera explicatione locos aliquot communes deliget: quibus populi ad Dei charitatem, ad proximi dilectionẽ, ad vitæ Christianæ instituta, ad pietatis opera, atque officia inflammet.

Proponet item sæpius fidelibus, quidnã die Ecclesia Dei precetur, quidque potissimum oret.

Quamobrem aliquando precationes, seu orationes, quæ collectæ nominantur, præsertim quæ primo loco ponuntur, fidelibus accuratè, pieque exponet.

Sacrificij etiam Missæ, diuinorumque officiorum, & anniuersariarum solemnitatum, ac temporum mysteria auditoribus diligenter explanabit; vt ritè, rectèque instructi, Ecclesiæ filij à matre, in tanta mysteriorum celebritate nõ modò operibus non discordent, sed omnem religiosum eorum, quæ sanctè aguntur, cultum ardẽtius inflammentur: atque adeo vberiorem spiritalẽm fructum ex rebus diuinis capiant.

Instituta præterea Ecclesiæ, sanctasque consuetudines, vt occasio tulerit, docebit.

Sancti, cuius dies festus agitur, vitam, verè

verè grauiterque conscriptam, patrum iudicio comprobatam, vt infra præscribitur, commemorare non omittet, aliquo delectu exemplorum, quibus animos conformet in omnes bene sancteque agẽdi partes

Digredietur interdum, vt & occasio, & argumenti ratio feret, ad symboli, orationis dominicæ, salutationis angelicę, decem præceptorum, & sacramentorum explicationem.

In omni porrò materia, genere concionis, tractationisue, hæc cauebit, vt mox infra.

Ne à veteri, vulgataque Bibliorum editione, perpetuò sanctæ Ecclesiæ vsu comprobata, proferendis diuinarum litterarũ sententijs discedat, sed illam pro authentica habeat, vt decreto Tridentino cauetur. Ad planiorem tamẽ illius explicationem, vberioremque, vti etiam licebit Græca, & Hebraica lectione.

Ne sacram scripturam ad suos sensus cõtorqueat contra eum sensum, quem tenuit & tenet sancta mater Ecclesia, aut contra vnanimem patrum consensum, vt sapiẽter eadem Tridentina synodus cauit.

Concionator quid in omni materia explicanda cauere debeat.

Si quàm verò nouam interpretationem ab Ecclesiæ sensu, patrumque sententijs non alienam, quæ vel fidei catholicæ doctrinam illustret, vel pietatis studium excitet,

citet,aliquando afferre cogitat:aliquid brevi præfabitur,quò id sibi licere, humiliter præsertim ab episcopo præsente petat.

Subtiliores quęstiones apud imperitam multitudinem ne attingat.

Ne de beatissimæ Virginis immaculata conceptione disputare ausit, contra præscriptum sanctionis pontificiæ Pij Quinti.

Ne hæreticorum nomina portenta illa quidem,& monstra, in vulgus dicat: nisi cùm aliquando,& in locis eorum finitimis, vbi ea nota, peruulgataque sunt, istorum nefaria doctrina exagitanda, & explodenda est.

Ne facetias,ridiculéue dicta afferat.

Ne res ineptas,vel superuacaneas,vel parum fructuosas afferat,sed eas tantùm,quæ dignæ Dei templo,dignæ charitatis moribus,auribus iudicentur.

Ne nouas allegorias comminiscatur:sed eas seligat ex receptis ab Ecclesia scriptis.

Ne quicquam ab Ecclesia, eiusque institutis,ritibus, consuétudine, perpetuoque vsu alienum, quodque cum probatis Ecclesiæ doctoribus consentiens non sit,proferat.

Ne historias ex apocryphis scriptoribus narret.

Ne vulgaria,ac minus comprobata,cum de sancto concionatur,in medium afferat; sed

sed quæ vera, grauiumque virorum litteris prodita, fidem augent doctrinę Catholicæ, atque audientium mentes ad pietatis studium incendunt.

Proinde aliquod peculiare, prȩcipuumque donum diuinitus ei datum, exquirat, quod auditoribus enunciet.

Neque id omni loco, sed potisimum in extrema parte concionis.

Ne miracula narrent, quæ certi auctoris testimonio non commendentur.

Ne incerta, quæque speciem falsi præseferunt, commemoret.

Ne futurorum prædicationẽ sibi sumat.

De extremo iudicij die, & Antichristi aduentu, ita ad populum verba faciat, vt ea expectatione peccatores terreantur; de tẽpore autem, quo illud futurum sit, nihil pro certo affirmare audeat.

Ne ex prophanis libris, qui non sine reprehensione ab hominibus religiosis legi posse videntur, quicquam in mediũ afferat

Ethnicorum doctrinam, poetarum versus, philosophorum disciplinas, quæ religioni Christianæ non alienæ, sed accõmodatæ videntur, ad vtilitatem & vsum reuocari, sancti doctores Augustinus, & Hieronymus, alijque censuerũt. Sed concionator hoc faciat quàm rarissime: neque vbi primò disputationem aliquã aggressus est, sed

Ethnicorũ doctrina, quatenus vti possit cõcionator

postea-

posteaquam sacrarum litterarum testimonia attulerit. Nec verò in illis doctrinis lógior sit, quàm deceat, sed paucis quicquid ab eis afferet, complectatur; atque ita quidem, vt multæ cognitionis ostentationem caueat.

Ne patrum sententiam temere vnquam refutet: cùm autem in medium attulerit, antè sapienter perpendat, præsertim Græcorum patrum, quorum interpretatio fidei Catholicæ hostibus contaminata, aut deprauata est.

Ne singulares quasdam opiniones, quáquam illæ quidem in scholis afferuntur, ad concionem adhibeat.

Si quando doctrinam scriptoris aliena scholę afferet; de ea honorificè aliquid paucis præfabitur.

Ne doctores, & auctores neotericos, in medium afferat. Ea est enim suggesti auctoritas; vt sacram scripturam inprimis, & sanctorum veterum patrum doctrinam requirat.

Ne sanctorum doctorum prolixas sententias, sed breues Latino sermone recitet.

Si eos complures aliquãdo nominatim appellare contigerit: primò veteres, tũ ordine deinceps alios, ab illorum ætate recédtes nominabit.

Ne prophanum quicquam, ne edicta laica-

laicalia,ne cætera id generis de ſuggeſtu enunciet.

Ne pauperem quidem,eleemoſynæ nomine commendet,niſi epiſcopi eiúſue miniſtrorum auctoritate.

Ne indulgentias item populo promulget,niſi vt per Epiſcopum iuſſus erit.

Ne quemquam nominatim infectetur, vel ita verbis depingat,vt quo de loquatur facilè poſsit auditor animaduertere.

Ne in ordinem vllum, aut ſtatum,aut vitę genus,ab Eccleſia receptum,inuehatur.

Ne Epiſcopos,alióſue prælatos,nec verò ciuiles magiſtratus in cõcione aſperius obiurget,ſed ſi quando occaſio tulerit,piè potius admoneat.

Ne cum reprehendit, id hominum, ſed peccatorum odio,immò pietatis, & charitatis ſtudio ductus faciat.

Ne vitijs exagitandis,quaſi furenter iratus;excandeſcat nimis.

Ne iniurioſa verba proferat, néue ignominioſa.

Ne obtrectationibus, quæ aliquando fiunt, & querimonijs de ſuggeſtu reſpondeat.

Ne de ſuggeſtu vnquam conqueratur, ſibi coronam non adeſſe frequentium auditorum. Reprehendat tamen licet, præſertim parochus, negligentiam populi, ſi quando

quando non frequẽs ad concionẽ cõuenit.

Ne aures facilè præbeat laicis, clericorum vitæ detrahentibus, aut ciuitatis rectorum, præsidúmue culpam aliquam calumniantibus, sed omnia antè diligenter diuque perpendat, quàm ad reprehensionem descendat.

Ne statim cùm concionari aggressus est, sed postquam, aliquot concionibus habitis prudentis, docti, & religiosi concionatoris nomẽ adeptus est, ad vitia acrius insectanda se conferat.

Sed in eo genere, in omnique admonitionis, atque exhortationis officio, eam beneuolentiam, & charitatẽ auditoribus suis ostendat, atque adeò præstet, qua parẽs liberos amplectitur. Assidueq; secũ reputet, quod Apostolus scripsit: Filioli, quos iterũ parturio, donec formetur Christus in vobis.

Peccata studio concionatoris tollenda, quæ frequentius contra diuinæ legis præcepta committuntur.

ET quoniam animarum salus in co posita est, vt populus fidelis, quæ mala, peccataque sunt, fugiat: & rursus quæ bona, virtutumque officia, pietatis studio consectetur: ideo hæc genera assiduè cõcionator vrgeat, atque instet, pro conditione loci, rationeque personarum, quibus prædicat. Vnẽ-

Vniuerſe verò peccata omni increpatione exagitet: cruciatus tormentaque perennia, ac ſempiterna damnatorum exaggeret: ſæpe mundi res caducas, breuiſque interituras, & eius infinita incommoda ad omnem exagitationẽ ſtudioſe proponat, ac recenſeat calamitates.

Quæ potiſſimum vitia concionatori reprehendẽda.

Atque mala quidem, vitia, ac peccata, quę concionator tollere ſtudebit, permulta ſunt, ſed quæ contra legis diuinæ prȩcepta committuntur; quęque eripere omni perpetuo prædicationis officio cõtendet, hæc frequentiora ſunt.

Deteſtabile blaſphemiæ ſcelus, ac nefaria maledicta quæ in Deum, ſanctoſque conijciuntur.

Superſtitiones, auguria, diuinationes, veneficia, cantiones, & cetera id generis, quibus caſtiſsimus Dei cultus violatur.

Dierum feſtorum violatio.

Immodeſtus, ac parum pius quorũdam acceſſus ad Eccleſias, indulgẽtias, ſtationes, & ſupplicationes publicas: quò omni religioſa pietate frequentiſsimus cõcurſus eſſe debet ad vberiorem gratiam promerendã

Impura in illis item, aut in earum atrijs, & cœmiterijs conuerſatio, ac nequaquam cum pietatis Chriſtianæ rationibus cõueniens, præſertim cùm diuina celebrantur.

Nefarium rei familiaris, cum alterius iniu-

iniuria parandæ, atque augendæ studium.

Pecuniæ conficiendæ sitis, & omnis denique auaritia.

Tot contractuum genera, quæ excogitata sunt, in fraudem legis, omnem vsuram prohibentis.

Litium, & controuersiarum immoderatum illud studium, Christianoque nomine indignum.

Improbitas eorum, qui malas causas defendunt.

Auaritia, atque negligentia illorum, qui lites longiùs ducunt.

Nequitia item illorum, qui litibus, iurgiisque odia, & inimicitias alunt.

Malitia præterea quorundam, qui tanquam hirudo litigantium, omni litigandi arte immoderatos sumptus exhauriunt.

Calúniæ, quæ passim in foro versantur.

Adulteria, stupra, incesta, fornicationes operaque carnis.

Impia licentia falsi testimonij dicendi, aut falso iurandi, etiam in re, aut vita cuiuscunque tuenda.

Impurus vsus ganeas frequentandi, helluandique auiditas; atque omne gulæ, & ventris explendi vitium.

Nec verò satis putet, vniuersè, generatimque peccatum, & vitium reprehendere, sed ad species, præcipuasque actiones, quæ prauæ

prauæ inde exiſtunt, in vſuque ſunt, deſcendat: quò rectius auditores peccata cognoſcant, multoque cautius fugiant.

Et quoniam plerique ſunt, qui certis vulgaribus argumentationibus, diſciplinæ Chriſtianæ repugnantibus, vtũtur ad peccatorum excuſationem, de induſtria aliquando, prout vſu venerit, concionator, piè, doctèque oſtendat, quàm magnoperè iſti, argumentationis, atque opinionis humanæ errore decepti, à via ſalutis aberrẽt.

Atque ij quidem, alij ſunt, qui honorum ſtudiis, ambitionique ſeruiunt, propterea quòd & mundo, & propinquis ſatisfaciendum putent.

Alij anguſtam illam viuendi viam ad Euangelij præſcriptum minimè tenent, quia communem vitæ cõſuetudinem amplectendam arbitrentur.

Alij pietatis opera multa aſpernantur, quoniam anicularum ea potius eſſe arbitrantur, quàm virorum.

Sunt, qui à perfectiori vitæ ratione, atq; à frequenti ſacramentorum vſu ſe, atque adeò alios abducent, quòd ſine eo diligentiori ſtudio homo ſalutem conſequi poſsit

Sunt item qui peccata excuſent adoleſcentiæ nomine, vel aliam cauſam prætexunt. Atque ita quidem multi malè agere pergunt, vulgi opinionibus falſis, ineptiſ-

que argumentationibus ducti, quę à cõcionatore coarguendæ, atque refutandę sunt.

Officium concionatoris in perpetuo reprehendendis, tollendisque prauis consuetudinibus; vnde peccandi seminaria extant.

PVBLICORVM peccatorũ illecebras, quas homines, deprauatæ consuetudinis errore decepti, pro nihilo putant, concionator perpetuò reprehendat, atque in summum odium abducere contendet, ostendetque, quàm grauiter Deum offendant; quàm multa mala, atque adeò publicæ etiam calamitates, infinitaque detrimẽta inde existant.

Quales prauę consuetudines cõcionatori reprehendendæ.

Spectacula, ludos, ludicrasque res id generis, quæ ab ethnicorum moribus originem ducunt, disciplinæque Christianę aduersantur, perpetuò detestabitur, execrabitur: demonstrabit incommoda, publicasque ærumnas inde in Christianum populum dimanare. In quam sententiã valdè populũ cõfirmabit argumẽtis, quæ grauissimi viri, Tertullianus, Cyprianus martyr, Saluianus, & Chrysostomus, afferunt.

In eoque argumenti genere nullũ aliud omittet, quo tanta corruptela radicitus extirpetur.

Choreas, saltationes, ac tripudia, è quibus

bus mortiferæ cupiditates excitantur, de suggestu sæpè grauiter reprehendet, atque insectabitur.

Scenicæ, personatæque actiones, vnde tanquam è quodam seminario, semina malefactorum, ac flagitiorum penè omnium existunt, quàm à Christianæ disciplinæ officijs abhorrentes, quàm valdè cum paganorum institutis conuenientes, atque diaboli astu inuentæ, omni officio à populo Christiano exterminandæ sint, qua maxima potest religiosa contentione aget.

Omnem in muliebri vestitu luxum, caudatas vestes, superbum ornatum, deformẽ illam capitis ornandi speciem, muliebres fucos, ac pigmenta, cæteraque ad mollitiẽ, atque adeò ad libidinis incitamentum fœdè excogitata, omni persuasionum vi, & argumẽtorum quasi telis oppugnabit: quæ multa subministrabunt magni illi Ecclesiæ viri, Cyprianus martyr, Basilius, Augustinus, & Ambrosius in primis.

Effusam etiam virorum impensam, & omnem intemperantiam, quę ad barbarorum gentium, à fide alienarum, similitudinem tam valdè accedit, omni studio coarguet.

Seruorum, quorũ opera nulla est, neque domi, neque foris, multitudinem inutilẽ, ac desidem, superuacaneam dissuadebit.

Epulas illas sumptuosas, & comessationes immoderatas, à frugalitate Christiana alienas, omnis intemperantiæ, impudicitiæ, libidinis, aliorumque vitiorum illecebras, arguet, increpabit, atque planè dissuadebit.

Omnem aleam, omnemque eius generis ludum, vnde iurgiis, furto, maledictis, ac aliis malis, maleficijsque quasi foresuperiuntur, grauiter obiurgabit, atque exagitabit.

Eorum peccatum insectabitur, quiedo suas, quasi ludum aleatorium exponunt.

Multorum otiosam vitam, ac voluptariam, ita facilè peccatis expositam reprehendet quàm sæpissimè.

Concionatoris officium in instituendis fidelibus ad sanctissimum Sacramentorum vsum.

Quidnam cõcionatori in doctrina de Baptismo obseruandũ, & populo inculcandum.

CVM autẽ nihil possit esse populo Christiano vtilius, quam scientia, & rectus vsus Sacramentorum: quàm religiosè, quá piè, quàm humiliter ad illa accedendum sit, accuratè docebit.

De Baptismo cùm loquetur, cetera cùm exposuerit, quæ ex Catechismo Romano sapienter præscripta sunt, tum in eo versabitur, vt deprauatum vitæ morem fidelium

ſium exagitet: qui, contrà, quàm in Baptiſmo ſpoponderint, viuant, & carni, & mundo, pompiſque eius, & Sathanę, atque illius operibus: Deo autem mortui ſint: & quàm laborioſa putent, quæ Dei ſunt; quàm rurſus facilia, quæ mundi, quæ carnis, quæ Sathanæ. Quo in genere omnẽ concionis ſuæ vim concionator adhibebit.

Neque præterea omittet, compatres docere, ac monere, quàm ſolliciti eſſe debeant, vt quos in Baptiſmo ſuſceperunt, fidei Chriſtianę rudimentis, ſanctarum virtutum officijs, quibus ad ſalutem via munitur, rectè inſtituant.

Concionator quidnã populo ſuggerere debeat, de Confirmationis Sacramento.

De Confirmationis Sacramento cõcionem inſtituet: in qua diuina illa dona cùm commemorauerit, quæ Deus illis impartitur, qui ritè, ſancteque hoc Sacramentum ſuſcipiunt: tum oſtendet, quàm ſollicitè, quantaque religioſi animi præparatione fideles ad id ſuſcipiendum conuenire debeant.

Exponet item, ad quæ vſui ſint, ea Spiritus ſancti munera.

Arguet, qui negligẽtes ſint ac planè de fides in ijs accipiendis.

Admonebit, & hortabitur ad illa rectè obeunda.

Monebit, vt qui ad hoc Sacramentum accedunt, in primis inſtructi ſint fidei

Christianæ rudimentis, & virtutum Christianorum officijs.

Cohortatione item aget, vt, cùm hoc Sacramentum ministratur, & pro ijs, qui suscipiunt, & pro illis, qui eosdem adducunt, offeruntur, attentè, pieque orent.

Cætera præstabit ex præscripto literarũ episcopalium.

Pœnitẽtiæ & Eucharistiæ Sacramenti frequentem vsum populo concionator proponet.

Pœnitentiæ, & sanctissimæ Eucharistiæ frequentiam esse fructuosissimã, & maximè commendandam, rationibus multis, & sacræ scripturæ testimonijs comprobabit.

Eam consuetudinem concionando inducere studebit, vt populus, si minus Dominico quoque die, saltem semel in singulis mensibus confiteatur, & sacram communionem sumat. At in Quadragesima, & in Aduentu, vt singulis diebus dominicis hoc faciat, id quod antiquæ fidelium pietatis est.

Quidnam de Ordinis Sacramẽto concionatori frequẽtius docendum.

De Ordinis Sacramento cùm tẽpus postulat, aget quàm diligentissimè.

Quo in genere cum cætera commemorabit, quæ multa Catechismi Romani literis prodita sunt, tum clericorum vitę institutа, muneris sui partes, ac functiones.

Quàm ab omni labe puros eos esse oporteat.

Quàm à perturbationibus animi alienos.

Quàm

Quàm continentes,& quàm abſtinentes
Quàm caſtiſsimis moribus præditos.
Quàm ſpiritalis vitæ ſtudioſos.
Quàm omni virtutum exemplo præſtantes.
Quàm in primis charitatis, quæ ſeminarium omnium virtutum eſt,amantes.
Quàm diuini cultus zelo accenſos.
Quàm ſalutis animarum cupidos, & appetentes.
Quàm doctos,omniſque diſciplinæ ſanctæ peritos.
Quàm liberales eleemoſynis dandis, qui præſertim vberes fructus,ex Eccleſiaſticis prædijs capiunt.
Quàm hoſpitales item.
Quàm benignos ſalutaribus conſilijs dandis.
Quàm muſicos, ac promptos in omni ſpiritali dono,opereque miſericordiæ.
Quàm valde diligentes,& ſollicitos, in ordinis ſui functione.

Hæc omnia, longeque plura, prout in Domino expedire viderit,piè,doctè, ſapiẽterque ita explicabit, vt populus accendatur ad honorem,& obſeruantiam, quã nauare præſtareque ijs debent, qui Eccleſiaſticis ordinibus adſcripti ſunt.

Quod argumenti genus nactus cõciona tor,fideles docebit officia erga clerum.

Ostendetque in primis quàm magnus honor tribuendus sit Episcopo, vt patri, vt Domino, vt pastori, vt spiritualium commodorum auctori, salutéque populi omni sollicitudine procuranti. Quam in sententiam multa dicet cùm ex sacris litteris, tum ex sanctorum patrum documentis, ex doctrinaque presertim beatissimi Pontificis, & martyris Clementis.

Eius preterea monitis, iussis, edictis, decretorum sanctionibus, quàm prompta voluntate, & obsequio parendum sit, sepenumero grauiter docebit. Episcopo enim, inquit diuinus Ignatius martyr, subiecti estis, velut Domino. Nam ipse vigilat pro animabus vestris, vt qui rationem Deo redditurus sit.

Reuereminì (alio loco scribit) Episcopũ sicut Christum, quemadmodũ nobis præceperunt Apostoli.

Episcopus enim typum Dei patris omnium gerit.

Sed hæc, & alia id generis concionator è fontibus hauriet diuinarum Ecclesiasticarumque litterarum.

Quanta sit sacerdotij dignitas, demonstrabit: qua reuerentia, quo honore populus eos prosequatur, qui sacerdotio initiati sunt.

Parochos præsertim, quàm valdè colat, qui

qui curatores animarum sunt, qui pastores qui parentes spirituales, quique paterna sollicitudine in populi salute, salutaribusque commodis euigilant.

Quàm grato propterea animo, quàm pia liberalitate, quã libenter decimas, primitiásue, eis debitas soluat.

Quàm paratissima ad obediendum voluntate eorum, cohortationibus, monitis, præceptisque obtemperet.

Quàm frequenter, cùm vsu venerit, eos adeat, à quibus salutaria consilia petat.

Quàm sæpe, præsertim diebus dominicis festisque, ad parochialem Ecclesiã conueniat, vbi salutariter erudiatur ad omnẽ bene rectéque agendi disciplinam.

Parentes filios ordinãdos bene educent.

Rursus concionando monebit parentes quàm diligentem educationem filijs adhibere debeant, quos ordini Ecclesiastico destinant.

Qua in re multa, quæ his temporibus necessaria sunt, tum ad parentum instructionem, tum ad filiorum recta in disciplina clericali educationem, illos commonefaiet grauiter, & accuratè.

Populus pro ordinãdis oret.

Populum hortabitur, vt statis illis quatuor anni temporibus, & priuatim in suis quisque ædibus, & publicè in Ecclesia oret ad litanias conueniat, Deum precaturus pro ijs, qui ordinis Sacramento initiantur.

Ceteraque præstet, ex præscripto litterarum Episcopalium.

Tractationem de Sacramento matrimonij quàm sæpissimè suscipiet; cùm ad omnẽ licentiam prolapsa sit hominum libido.

Docebit illius Sacramenti vim, & sanctitatem.

Monebit, quàm religiosa præparatione idem sit ineundum.

Hortabitur Tobiæ exemplo ad orationem, ad ieiunium, tum ad confessionem, & communionem, antequam matrimonium conficiant.

Instruet in primis fideles, cur nubendũ: quo in genere multa disseret de educatione filiorum.

Commonefaciet etiam, vt, antequã matrimonium contrahant, rectè discant, se filios esse, nempe parentibus obediẽtes esse, illisque se amorem, metum, obseruantiam & venerationem debitam præstare. Quo fiat, vt cùm ex matrimonio liberos susceperint, rectè sancteque educent: alioquin contrà faciat, inde & sibi, & alijs infesta proles existet.

Admonebit item, vt videant, cui nubãt: à Deo precentur, vt rectè nubant: ne tribulationem carnis, quã habituri sunt, habeãt ad perniciem, sed ad salutem: nam propriũ donum Dei est, vxor bona, & prudens.

Ve

Vt in re tanta parentum consilium adhibeant: quod quamuis necessarium nõ sit, lex tamen naturalis humanaque suadet, & sacrarum litterarum exempla docent.

Vt considerent ætatem, & mores.

Vt pro dote magna virtutem putent.

Vt, qui se continere non possunt, melius esse doceat, vt nubant.

Alia multa speciatim admonebit, prout opportuna esse viderit.

Præcipuè verò in id incumbet, vt, si quæ morum corruptelæ, nuptijs celebrãdis, ex deprauato vsu adhibentur, radicitus extirpentur, præsertim saltationes, choreæ, cyathorum confractiones, vocum, à prophano gentilium more non abhorrentiũ, strepitus in vijs, plateisque, ac pręterea fascinationes, veneficiaque in ijs impediendis.

Quid de Sacramẽto extremæ vnctionis docendum.

De Sacramento quoque Extremæ vnctionis dicet accuratè, præsertim cùm de morte concionem habet.

Qua in tractatione fideles docebit, vt quando in febrim, morbúmue incidunt, ipsi statim tum confessionis, & sanctissimæ Eucharistię Sacramenta, tum hoc extremę vnctionis in tempore petant: & præsertim cùm integra mente sunt.

Docebit vim Sacramenti: ex qua cõsolationem illis inijciet: cùm viderint, nullum sibi remedium defuisse, quod mater Ec-

Ecclesia adhibet ad filiorum salutem.

Ostendet religiosas preces, quæ in eo Sacramento peraguntur, salutariter prodesse. Et cetera multa adiunget ad sanctam spem excitandam.

De virtutum officijs bonisque operibus exponendis.

SICVT autem in vitijs dissuadendis, atque exagitãdis nõ modò vniuersè, sed speciatim singulas partes, vitiosasque actiones persequi concionator debet: ita virtutes, earumque præcipua officia, exponet non modò in vniuersum, sed sigillatim, ac diligenter.

Quare ad certas species descendet, quæ ad verum Dei cultum, quæque ad animarum salutem pertinent. Hocque diligentius, atque enucleatius præcepta, institutaque huius generis præcipua tradet, quæ negligentius, his temporibus tractari solent.

Spiritalis vitæ partes, atque officia, quæ ex intima sanctissimorum virorum disciplina depromentur, exponere studebit præclarè, atque vsque adeò accuratè, vt nullum spiritalis, sanctæque institutionis locum relinquat.

Quas virtutes sæpius concionator commendare debeat.

Ad euangelica consilia amplectenda, ad perfectioris vitæ disciplinam suscipiendã, ad

admundi contemptum audientium animos sæpe impellet: quò studiosius cælestis spiritalisque vitæ instituta amplectantur. Atque hic quidem amplissimus cãpus est, in quo sæpe Christiani concionatoris excurrat sermo.

Adhortabitur suos Ecclesiastes.

Nec prætermittet, auditores ad misericordiæ, eleemosynæque opera perpetuò excitare. Nam hic locus latè patet, pertinetque ad omnes.

Ad Misericordię opera.

Huic consequens est concionari aliquãdo, de hospitalitatis officijs, de hospitalibus, de societatibus, seu sodalitatibus charitatis, atque de omni cura pauperum.

Alter locus etiam, atque is quidem vberrimus est, de eleemosyna spiritali. Qui locus à concionatore nunquam omittatur, cùm vsu venerit, veniet autem sæpissimè.

Correctionis igitur fraternæ, quæ ad eleemosynæ spiritualis speciem refertur, necessitatem demonstrabit: corrigẽdi fraternè modum docebit: præcepta atque instituta vtiliter, prudenterque tradet.

Ad correctionem fraternam.

Ad pœnitentię exercitationes, corporis macerationem, castigationemque populũ sæpè accendet.

Ad pœnitentiæ exercitia.

Ad ieiunium, prout vigiliæ, & aduẽtus, quadragesimæque tempora incidunt, sępè concionem transferet, qua & ieiunij necessitatem, & salutares fructus, qui in-

de

de existunt, vberrimè exponet.

Ad ieiuniũ

Et, quod plurimi interest, docebit sancti ieiunij certas leges ; quas religiosi viri non modo instituerunt, sed executi sunt diligẽtissimè. Atque in hoc genere versabitur, & sæpius atque diligentius , quo grauius ab omnibus ferè peccatur.

Quò autem frequẽtius, atque adeò studiosius, non modò sermonibus suis, sed etiam tractationibus ad pietatis opera, & spiritalis vitę studia, exercitationesque populus excitetur: quàm sæpissimè concionator piorum librorum lectionẽ suadebit, ostẽdetque salutares vtilitates, quæ inde vberrimæ existent. Contraque nihil non agat,

Ad lectionem piorũ librorum.

vt librorum inutilium, atque adeò turpiũ, quorum studio morum disciplina corrumpitur, vsus omnis planè extinguatur.

Ad piarũ imaginum vsum.

Idem aget de turpibus, obscœnisq; imaginibus, atque alia ratione improbatis.

Sacras tantùm imagines, quæ ad pietatẽ animos inflamment, domi, & vbiq;, haberi debere docebit.

Ethnicorum libri, qui in falsorum deorum commentitiarumque fabularũ commemoratione versantur, vt ex omni puerorum schola, litterariaque infantum exercitatione tollantur, cùm occasio tulerit, cõcionando suadere ne desistet.

Ad doctrinæ Christianæ institutionẽ.

Ad doctrinæ Christianę institutionem, qua

qua pueris prima fidei rudimenta traduntur, quàm sæpissimè atque maximè populo suadebit, & commendabit. Quo in genere ostẽdet, quo nobiliores sunt, in illius doctrinæ scholas eo frequentiores conuenire debere, & ad docendum, & ad perdiscendum, quæ in Christiana nobilitate præstantissima sunt, salutis nostræ necessaria instituta, ac præcepta.

Nec verò verbis solùm, & cohortatione aget, sed exemplo suo accendet.

Ideò eas scholas sæpenumero ipse adibit: suam item operam illis nauabit, prout Episcopus, episcopalésue Vicarij eandem ab ipso requisierint.

Porrò illud omnino præcipuũ munus suum esse putabit, vniuscuiusq; status homines docere, atque instruere, beati Pauli exemplo, qui excellens, omnibusq; numeris absolutus vniuersarũ gentiũ cõcionator omnes ad officij sui functiones erudiuit.

Omnes & singulos status officij admonebit.

Monebit igitur sæpissimè parentes, liberos, virum, vxorem, dominũ, seruum, clericum, laicum, priuatum, magistratũ, eius officij, quod cuiusque proprium erit.

Quáue ratione fieri possit, vt bonis animi, corporis, & externis ad consequendam sempiternam beatitudinem vtantur.

Qua moderatione prospera; qua patiẽtia rursus aduersa ferre debeant.

De

Ad bonam filiorũ educationem.

De filiorum autem educatione, & totius familiæ cura quàm diligentissimè aget, & crebrò item, cùm optima hæc institutio maximi interſit ad omnes totius Christianæ disciplinæ rationes. Quo in officio matrum, ad vanitatem filias instruentium, & dominarum, in pudicitia ancillarum tuẽda negligentium, culpas valdè coarguet.

Commendabit, vt suprà, obseruantiam, & obedientiam, quæ præstanda est pastoribus, & sacerdotibus, ac quæ item principibus, & magistratibus, & denique maioribus.

Monebit quam crebrò pro illis Deum precentur.

Qua moderatione de eis loquantur, cùm in hoc sæpissimè peccetur.

Quid Magistratui inculcãdum.

Rursus magistratus, cùm opus est, & alios, qui præsunt, commonefaciet, populi commoda, non sua spectare debere: exemplo, & auctoritate ad veras virtutes, ad optimamque disciplinam illum dirigere: paterno amore eundem amplecti, religioné in primis, iustitiam, clementiam, fortitudinem, & temperantiam in omni vita colere.

Quid nobilibus.

Nobiles, humilitatis officia, modestiæ partes, cæterasque virtutes, quę nobilitatis splendore prælucent, accuratè docebit.

Nullam nobilitatem esse ostendet, quæ cum

cum Christiana nobilitate sit conferenda.

Proinde homines, nobiles pręsertim, qui ruri habitant, cùm aliquando insolētius se gerant, admonebit, quàm benignè, quàm modestè, cum rusticis, cum pauperibus, cū cæteris inferioris ordinis agant: ac docebit quàm valdè indecorum sit, atque adeò turpe, & Christiana nobilitate indignum, imbecilliores iniuriosius tractare, opibus oppugnare, &, quod flagitiosissimum est, & ad infamiæ notam insigne, puellarum pudicitiam attentare.

Ignobiles ad veram nobilitatem, quæ in religionis, pietatisq́ue cultu, & in pręclaris humilitatis, patientiæ, Christianarumq́ue aliarum virtutum officijs elucet, vehemēter accendet.

Diuites monebit, quomodo ad salutem dirigant diuitiarum vsum. De quibus admonēdi diuites.

Quo item modo omnia misericordię opera.

Docebitq́ue omnes diuites esse, quia participes diuitiarum, & thesaurorum cælestium fecit nos Christus cæli & terrę rex, & bonorum omnium dominus.

Pauperes frequenter ad patientiam cohortabitur: consolatione leniet; atque excitabit ad sanctarum virtutum copiam, & vsum.

Pro hominum denique conditione, va-

ria salutis præcepta illis tradet: ita vt & rusticanis hominibus, & colonis, cæteris cuiusuis ordinis ac status deesse nolit, neque cohortatione, neque admonitione neque officio, ad vniuscuiusque institutionem Christianam accommodato.

Hæc, atque adeò alia multa, vt & locorũ & temporum, & personarum ratio postulabit, sibi ad concionandum piè, prudéterque concionator comparabit: ad quæ item sicut expedire viderit, ab euangelij tractatione oportunè, apteque digredietur, cùm digressionis locus erit.

Denique id concionator sibi statuet, ad auditorum salutem, quicquid dicturus est referre: itaque omnia planè cauebit, quæcunque ab eo proposito aliena sint. Quæ verò meditanti sibi in mentem venerint, omnia ad eum finem referet.

De Ecclesiæ institutis, & precandi studio, fidelibus proponendo.

CVM cætera ecclesiæ instituta, vt paulo antè commemoratum est, ritusque pro ratione temporum populo concionator proponet: tum sæpè, in omni cõcione illum docebit, quando, pro quibus, & modo oret.

Vt manè saltem, & vesperi precari ne omittat,

mittat, ex instituto vespertinæ, & matutinæ orationis.

Vt statis canonicis horis, cùm diuinorũ officiorum significatio campanis datur, si minus ad Ecclesiam conuenire potest, cùm intelligat eo signo se ad orationem vocari, saltem paulùm se mente colligens, tacitè precetur, vel orationem, salutationemque angelicam piè attenteque pronunciet.

Vt signo campanæ dato, quo ad Missæ sacrum vocatur, paulisper se colligẽs, mortalis peccati cõscius, dolore ex eo affectus proposito illius confitendi suscepto, supplex à Deo veniam petat.

Vt, cùm datur, & vesperi, & manè, & meridie signum salutationis angelicæ, genibus flexis, vbi sit, oret, vt sanctissimi instituti est.

Idem faciat feria sexta ad nonam, cùm campana pulsatur ad orandum, & ad passionem Domini paululum pia mentis cogitatione recolendam.

Vt certum diem sumat, quo pro defunctis oret, secundam scilicet quamque feriam.

Vt cùm orationis signum campana parochiali datur pro eo, qui nuper ex hac vita migrauit, illius animam pia precatione commendet.

Absoluta itẽ concione, præsertim diebus

festis, fideles excitabit ad orationem, precesque adhibẽdas pro fidei Christianæ propagatione, pro summo Pontifice Romano pro episcopis, pro principibus, pro magistratibus, pro emendatione vitæ peccatorum, pro extirpatione hæreticorum, pro conuersione infidelium, pro auersione calamitatis, si quæ impendet, ac denique pro publicis alijs necessitatibus, si quę vnquam præcipuæ sunt: ac pro alijs etiã causis, quas pro temporum varietate episcopus indixerit, aut significauerit.

Orãdi modus præscribatur populo.

Docebit, quomodo oret, piè, attẽtè, perseueranter, humiliter, toto spiritu, & quo statu etiam corporis, tam in ecclesia, quàm domi, nempe genibus flexis, iunctis manibus, aut erecto, aut prostrato corpore, & capite demisso, aut rursus brachijs expãsis instar crucis; sublatis in cælum oculis.

Si quid in eo genere peccatur, vt abijs fit, qui vnum tantum genu in oratione flectunt, aut certè quicquam id generis committunt, quod precantis pietati non cõueniat, id graui sermone coarguet. Oratio enim humilem, & religiosam corporis positionem requirit.

Cura concionatoris in eripiendis corruptelis, instituendis operibus pietatis, in concione accommodanda ad episcopalis gubernationis rationem.

CVM verò ad concionandũ aliquò concionator venerit, vel ab episcopo, vel à parocho, alióue ecclesiæ rectore, accuratè illius loci morum corruptelas conquiret: quas vt occasio feret, verborum vi, & sententiarum pondere, & in primis sacrarum litterarum testimonijs, exemplisque constantissimè vsque adeò exagitabit, vt funditus, quantum in se est, extirpet, Deo beneiuuante.

Eas item consuetudines, quæ &si malæ non videntur, tamen occasionem præbent peccandi.

Ecclesiastes cõsuetudines malas eradicare studebit.

Nec verò semel, atque iterum, sed sæpenumero, prout vsu venerit, illas ipsas detestabitur.

Immò perenni quadam doctrinę, ardẽtisque cohortationis perseuerantia, & perpetua quasi contentione, id quod olim sanctissimos viros, Ambrosium, Augustinum & Chrysostomum fecisse traditum est, inueteratos malè viuendi mores, deprauatãque consuetudinem radicitus euellere studebit.

Curabit etiam rursus in omni loco, vbi concionatur, aliquod pietatis opus, ei loco

ad piè agendi ſtudium, epiſcopi iudicio, aptius, conuenientiuſque inſtitui; aut inſtitutum vehementius excitari.

Pia item inſtituta, religioſaſque conſuetudines, quàm diligentiſsimè, ac perpetuò retinendas eſſe, ac ſi quæ vel antiquatę ſunt vel intermiſſæ, ad vſum reuocandas oſtendet.

Id verò omne perſuadere non deſinet, quoad rem confecerit, quam ſalutariter in Domino optat.

Omnem prętereà concionũ ſuarum vim ad epiſcopalis, paſtoraliſque gubernationis rationes accommodabit: epiſcopi monita, iuſſa, edicta, decreta, inſtituta, ac diſciplinam omnem, perpetuò commendabit, atq; adeò tuebitur, vt & clerus, & populus, cõcionibus ſuis bene excitatus, ei obtẽperet, pareat omni ſanctę obedientię ſpiritu.

Inquiſitionis ſtudiũ cõcionator ſibi accommodatum habeat.

Sanctæ prętereà Inquiſitionis perpetuò ſe ſtudioſiſsimum præbebit: illius officij partes acri defenſione tuebitur: illorum, qui præſunt, auctoritati, edictis, decretis, quam diligentiſsimè parendum ſit, crebrò vt vſu venerit, præclarè oſtẽdet: populum docebit, quanta vnicuique neceſsitas impoſita ſit deferẽdi illorum nomina, qui vel factis, vel dictis, vel alio quouis modo à doctrina Catholica aberrant: quique contra ſanctiones, decreta, edictáue, eiuſdẽ officij cauſa,

causa, nominéue promulgata, agunt, aut dicunt.

Siverò ipse aliquando, vt euenire potest vel verbo vno labetur, errabítue; cõfestim nullaque mora interposita, ex Episcopi, Inquisitorisue præscripto, sententiam, aut concionem retexat, atque ad verum fidei doctrinæque orthodoxæ dogma reuocet, quicquid fuerit, in quo ab illius doctrinæ decretis aberrarit.

Concionator alicuius erroris admonitus, apertè eundem reuocet.

Idque non obscurè agat, neque aliqua verborum circuitione: sed apertissimè planissimeque erratum suum emendet: aut sententiam, si ambiguè dixerit, explicet ad illorum præscriptum.

Concionator quoque regularis, parochorum curæ omnino prodesse studebit: ita scilicet, vt non modò nihil quicquam proferat, quod parochialis curationis officia interturbet, sed omne studium adhibeat, quo populus in omnes parochialis curæ partes piè, sancteque conformetur.

Concionatoris Regularis munus.

Facultate autem, si quæ sibi dabitur, vel sacræ confessionis audiendæ, vel etiam absoluendi à casibus reseruatis, ita vtetur, vt & parochialem vtilitatem, & populi disciplinam nusquam vllo modo labefactet, sed communiat omni studio, atque officio.

Quo in genere toto, instructiones de ministerio

nisterio pœnitentiæ, quam accuratissimè adhibebit.

Tridentini Cõcilij decreta commendẽtur populo.

Et verò in primis proponet sæpè auditoribus concilij Tridẽtini decreta: ex quo, tamquam è purissimo fonte, hauriet, quæ pertinent ad mores omnium ordinũ corrigendos, fidem explicandam, & Christianam disciplinam restituendam, Conciliorum item prouincialium nostrorum, & episcopalium synodorum constitutiones, ac decreta nõ modò ad populi memoriam reuocet: sed docebit, quàm vtilis eorũ executionis vsus, quàm inde vberrimus fructus: Proinde crebrò in hoc officij genus incumbet, ac nullam planè occasionẽ prætermittet.

De ijs quæ ad formam concionis pertinent.

MATERIAM concionis cùm ex Euangelij tractatione, alijsque locis aptè appositis, digressionibusque concionator sibi parauerit: ita eam disponat, vt oratorię illius concionis partes, quatenus vel Euangelij, vel rei alterius, de qua dicturus est, ratio patitur, nullæ desiderentur, præsertim, quæ illustriores sunt, quęque ad commouendum pertinent.

Dictio concionatoris qualis esse debeat.

Instruat autem, atque exornet non verborum, vel lectissimorum, inani sonitu, & sermone nimis elaborato, & penè calamistrato, ac fucato; quo nihil potest esse infructuosius:

ctuosius: sed graui plenoque sanctę doctrinæ, ac referto disciplina, quæ verè Christiana, præstansque sit ad salutem.

Ita præterea, quæcumque ad dicendum piè meditatus est, distinctè partiatur, vt auditores omnia, & facilè percipiant, & memoria teneãt, quò maiorem inde fructum capere queant. Distinctè pronũtiet.

Memoria cuncta ita mãdare studeat, vt fugiat tamen memoriæ ostentationem, vtpotè in sententijs quam plurimis pronunciandis, aut certè rebus permultis recensendis. Memoriæ non sit ostentator.

Vbi ad finem concionis venerit, breui epilogo sæpè vtetur, quo partes concionis breuiter repetat.

Tum concionem concludet, more sanctorum patrum, breui precatione, gratiarum actione, & laudibus benignitatis Christi Iesu Domini nostri.

Absoluta concione, paululum de sugge stu vel apud altare genibus flexis tacitus orabit. tum auditores aliquando moneat, vt itidem faciant.

Si apud rudem multitudinem concionatur, orationem dominicam, salutationem angelicam, & symbolum Apostolorũ à populo vnà secum purè, ac distinctè toto corde pronunciari; tum Dei misericordiã humiliter voce implorari, aliquãdo curet.

De decoro.

PRIMO totam concionem accommodabit concionator ad ingenium, cõditionemque hominum, apud quos concionaturus est. Nihil enim ineptius, & absurdius dici, fingíue potest, quàm, si in pauperrimo pago, apud rusticos, fame, frigoreque confectos, ita concionatur, vt in opiparas epulas, splendidissimas vestes, auro, argento intextas, quas homines indigentissimi ne somniarunt quidem, perpetuò inuehatur.

Concionator loco, tẽpori, personæ se accõmodet.

Concionaturo igitur hæc erunt cogitãda omnia, non solùm scilicet auditorũ status, sed etiam locus, tempus, res, de qua dicturus est, & personæ suæ auctoritas, & vitę genus, vt aptè, decorè, conueniẽter, & cum dignitate concionetur.

Itaque, quæ inuoluta, vt commonuimus, quęque explicatu difficilia sunt; de ijs apud rudes nullam concionem instituet: nec verò Græcæ, Hebraicæ, Chaldaicæ, Syræque dictionis vim, quando cum ijsdem aget, interpretari studebit.

At cõtrà, si ad eruditissimam quamque explicationem apti sunt, qui audiunt, nullum genus prætermittet disertæ interpretationis, quam ipse rectè norit.

Sed quando non æqualis est omniũ conditio, vt diximus, non idem vitæ modus: certè

certè concionis argumentum nõ diſsimile erit à ſtatu eorum qui audiunt . Et verò quemadmodum ab audientium conditione diſcrepare non debet: ita talem etiam eſſe conuenit,qualem eorum mores requirunt. Mendaces Cretenſes, malæ beſtiæ, ventres pigri,inquit ſanctus Paulus: omnis porrò obiurgatio,vel acerrima, ad eorum emendationem adhibenda fuit. Duri certè obiurgandi ſunt,& tractandi durius: at mitiùs,qui in peſtifera viuendi conſuetudine non perſiſtunt. Hoc docet idem ſanctiſsimus Pontifex Gregorius exẽplo galli qui,vt media nocte, in arctiſsimo hominũ ſomno,raucè quodammodo canit, deinde ſub auroram ſuauius cantũ emittit:ita concionator homines , in peccatorum quaſi ſomno grauiſsimè dormientes , obiurgationibus acribus excitet: cum ijs verò, qui in via virtutis tamquam vigilantiores facti ſunt, cohortationum ſuauitate alliciat ad omnem in rectè ſancteque agendo progreſsionem.

In corripiendis hominum vitijs quemodũ concionator obſeruare debeat.

Neque præterea concio diuerſa erit ab Euangelij,quod eo die à populo auditum eſt,hiſtoria:quę ſi ſubminiſtrat genus concionandi de pœnitentia , non aliud concionator ſumet,quod nullo modo conueniat cum illius diei Euãgelica lectione:niſi aliquando à re propoſita digrediendi materiam

teriam aliquis locus, aut occasio præbeat.

De elocutione concionatoris.

ELOCVTIONIS genus exquisitum ne affectet.

Fucum omnem fugiat.

Imperitę multitudinis consuetudinem loquendi ne sequatur: cùm in ea sint multa absurda, multaque indigna concionantis grauitate.

Dicendi forma vtatur, cui per artem, atque exercitationem par esse possit.

Verba antiqua, & peregrina fugiat.

Fati, fortunæ, infortunij nomina, aliaq; id generis ab Ecclesiæ vsu iam pridé explosa, omnino cauebit.

Epithetorum item nimiũ vsum, & poeticum dicendi genus ne consectetur.

Anicularum non adhibeat prouerbia.

Inflata oratione ne vtatur, sed graui.

Exordiatur moderato, & temperato dicendi genere: in quo exordio vitentur similitudines, præsertim poetico more explicatæ.

Vocabulorum frequentem synonymiá omnino caueat: nisi cùm vnum altero significantius, aut magis proprium fuerit.

Metaphoras, similitudines, & exempla à rebus maximè notis, & insignibus sumat: nam deijcit maiestatem orationis, qui à rebus

bus humilibus similitudines frequenter trahit.

Vim illam dicendi vehementem, & cõcitatam ne affectet importunè: sed ijs præparationis vijs, quæ suprà commonstratæ sunt, ad eam spiritus sancti ope, atque auxilio, feratur, vt auditoribus prosit.

Eiusdem rei repetitionem vitet, quoniã molesta est, & affectum restinguit.

Cùm de peccatis, ad luxuriã pertinentibus, agit, cautionem adhibeat, ne imprudens in obscœna verba incidat.

Et videat in primis, ne loquendo turpes cogitationes inijciat.

Exclamationes videat, quo loco adhibeat: ac rarò quidem certè.

Adulationis verba omnino fugiat, cùm de magistratibus, aut apud eos verba facit.

Ambitiosum dicendi genus caueat.

Splendidos titulos, & nomina adiuncta illustria, vt, serenissimus Dauid, planè reijciet.

Honorifica tamen, breuiqúe præfatione eos viros excipiet, quorum exempla proponit ad imitationem: id quod aliquos antiquos Patres, præsertim Gregoriũ Nazianzenum, facere animaduertimus.

Verba ecclesiastica, & si minus elegantię habent, ne dicere recuset: at prophana, & noua repudiet omnino.

Apo-

Apoſtolos, martyres, virgines, confeſſores, & qui cęleſti gloria perfruuntur, ſancti nomine ſemper appellet.

Dictionem vitet, quæ indignationem, & faſtidium parit, præſertim cùm de incommodis ſuis loquitur.

Attentionem cùm petit, ne arroganter faciat: néue ſe magna dicturum, & admirabilia polliceatur.

Ne ambiguè loquatur, vt eadem oratio varium ſenſum poſsit afferre.

Ne cõcisè item, vt auditores incerti ſint, & animo pendeant.

Ne obſcurè, vt dictum facilè percipinó queat.

De voce, & corporis motu.

DE pronunciatione, geſtu, actione, ab antiquis rhetoribus permulta tradita ſunt, quæ exquiſito quodam ſtudio perinde conſectari, quaſi in ijs ipſis bene concionandi finis poſitus ſit, hoc longe alienum eſſe debet à concionatore verbi Dei: cùm ij præſertim motus corporis aliquos commonſtrarint, nõ modò leues, pueriles, ſed planè hiſtrionicos, ob eamque rem indignos & perſona concionantis, & auctoritate ſuggeſti: qui locus grauiſsimus eſt. Quæ igitur de toto illo genere iſti præceperũt; eorum tantum, quæ ad grauitatis, decoríque laudem inſignia ſunt, delectum quendam

dam à concionatore haberi conueniēs eſt, vt aliquid etiam adiumenti inde ſibi comparet ad fidelium animos inflammandos ſtudio rei, de qua concionem inſtituit.

Vocem igitur, & actionem ita temperare concionator conabitur, vt nō ex arte petere, ſed verè, & ex natura dicere videatur.

Pro rerum, quas dicit, varietate, voce, & geſtu vario vti ſtudebit: ne fortè res mediocres, aut etiam fortaſſe leues magna contentione tractet: quaſi ſola voce, & geſtu velit perſuadere: aut verò quæ magna ſunt imminuat: aut cuidam recitanti potius, quàm ex animo dicenti ſimilis videatur.

Vocem & actionem quomodo concionator temperare debeat.

Ita illud vitium quoque cauebit, ne vno vocis ſono, tota conſtet oratio; quod ſatietatem parit.

Vocis mollitiem, vel ſuauitatem quandam, magnitudinem item ne affectet, ne item in quouis genere nimiam contentionem.

Vt nimiam tarditatem, quaſi verba difficilè inueniens; ita nimiam celeritatē fugiat nō enim proficit oratio ita effuſa; ſed quaſi animos auditorū præteruolat: itaque pro rerum opportunitate, nunc tardè, nunc celeriter eloquatur.

Canoram vocem in exordio, & magnam fugiat; hæc enim, & modeſtum exordium eſſe

esse vetat,& reliquæ orationi pronunciandæ nocet.

In alijs fortasse imitandis,prudentiã adhibeat,ne vel leuia quædã,aut etiam vitiosa imitetur,aut ea,quæ cùm alij cõueniant, à se tamen aliena sunt.

In gestu,& corporis motu tantum item faciat,quantum natura rerũ patitur: *quod* vel ex eo discere potest,si aliquos,recte natura tantùm pronunciantes, in communi consuetudine obseruet.

Ita neque eodem gestu semper vtetur; neque manu eodem modo composita;neque vno brachio tantùm ; neque eodem motu corporis, & eadem vultus moderatione.

Non importunè suggestum palmis feriat,sed cùm rei magnitudo poscit.

Non per suggestum quasi volitabit,nũc ex hoc,nunc ex illo angulo prosiliens.

Non quasi ex suggesto mediũ corpus demittet;aut alijs multis moribus vtetur,qui aut deformes sunt,aut digladiantis potiùs quàm dicentis esse videntur.

Hæc omnia facilè cauebit,si Christianam modestiam,& grauitatem prædicatoris nõ obliuiscetur: nihilque audebit, quod suprà vires,artem,& exercitationem suã esse suspicetur; quodque ex concepto affectu non proficiscatur.

Sed

Sed vt distinctiùs de pronuntiatione præscribatur, quæ in voce, & corporis motu versantur, hæc concionator teneat.

Quali voce in omnibus concionis partibus cõcionator vti debeat.

In exordio vocem sedatam adhibeat, & quotidiano sermoni proximam.

In narratione vocis varietate vtatur, vt quo quidque pacto gestum sit, ita narrare videatur: res enim strenuè gestæ, vocis celeritate, quæ verò dignitatem habent, plenis faucibus, & sedatissima voce narrandæ sunt.

In cohortatione, quæ in epilogo cõcionis sit, primò voce vtatur attenuatissima, quæ sit faucibus contractis: deinde clamore leni, nõ obstrepero: mox sono æquabili ac postremò, voce celeri.

In conquestione item, quæ pars etiam epilogi est, vocem adhibeat depressam, crebra interualla, longa spatia, & magnas commutationes.

In corporis statu, & motu hæc caueat.

Quid in corporis gestu concionatori vitandum

Ne insuggestu vnquam corpore innitatur: sed rectus stet, aut sedeat.

Ne deiecto, ne supino, ne prędùro, ne in latus inclinato capite sit, sed planè recto.

Ne supercilia contrahat, ne diducat, ne remittat.

Ne nares corruget, ne moueat, ne instet, ne digito diducat; ne plena manu resupinet.

Ne labra lambat, ne mordeat.

Ne mentum pectori affigat.

Ne humeros attollat, ne rursus cõtrahat

Ne brachium, tamquam gladiator immoderatè proijciat.

Ne læuam manum iactet, nisi rarò, & in maximo concionis æstu.

Ne manum supra oculos tollat, ne demittat infra pectus.

Ne digitorum gestum indecorum adhibeat, sed decentem, nempe in principijs lenem, & in vtramque partem modicè prolatum, in narrando paulò productiorem, in reprehendendo acrem, & instantem.

Ne argutijs digitorum vtatur.

Ne femur feriat, nisi rarò, cùm indignationem mouere studet.

Ne pedibus supplodat, nisi opportunè in summa contentione.

Ne tussiat, ne expuat crebrò, nisi necessitate coactus.

Ne in eloquendo per nares maiorẽ spiritus partem effundat.

Ne crebro anhelitu iumenta imitari videatur, onere laborantia.

Hæc atque adeò alia, vt fugiat, in consilium adhibeat prædicationis vsu peritos.